

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

GENDER A DÍVKY NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Diplomová práce

Autor práce: Martina Hronková

Vedoucí práce: Mgr. Marek Šebeš, Ph.D

ČESKÉ BUDĚJOVICE 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platné znění souhlasím se zveřejnění své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, pedagogickou fakultou, elektronickou cestou, ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích, dne 15.4.2012

.....

(podpis)

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Marku Šebešovi, Ph.D. za trpělivost a cenné rady při tvorbě práce.

1. Obsah

1.	Obsah.....	1
2.	Anotace	2
3.	Abstract	3
4.	Úvod	4
5.	Charakteristika nejdůležitějších pojmů.....	7
5.1.	Gender a pohlaví.....	7
5.2.	Socializace.....	8
5.3.	Identita	9
6.	Pohlaví a genderové stereotypy.....	11
6.1.	Konstrukt ženství a mužství	11
7.	Gender v rodině	14
7.1.	Rodina a změny v pojetí rodiny v současné době	14
7.2.	Podíl muže a ženy na fungování domácnosti.....	15
7.3.	Postavení ženy matky ve společnosti	17
8.	Gender v médiích	19
8.1.	Žena v ženském časopisu.....	19
8.2.	Žena v reklamě.....	20
8.3.	Žena v dětských publikacích	23
9.	Gender ve školním prostředí.....	25
9.1.	Škola jako instituce sekundární socializace.....	25
9.2.	Formální kurikulum versus skryté kurikulum	28
10.	Cíl výzkumu.....	33
11.	Metodika a charakteristika výzkumného šetření u kvantitativního i kvalitativního výzkumu	33
11.1.	Hypotézy výzkumné práce – kvantitativní výzkum.....	34
12.	Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu	36
12.1.	Dotazníkové šetření	36
12.2.	Hlubkové rozhovory	49
12.3.	Informace o dotazovaných dívkách.....	49
12.3.1.	Zpracované výstupy z rozhovorů	51
12.3.2.	Oblast obecného.....	51
12.3.3.	Oblast Rodina	52
12.3.4.	Oblast Škola.....	53
12.3.5.	Oblast Časopisy.....	54
13.	Diskuse	56
14.	Závěr.....	60
15.	Literatura a zdroje.....	61
16.	Přílohy	65

2. Anotace

Diplomová práce se věnuje problematice genderu. Je dělena na dvě části, a to část teoretickou neboli rešeršní a část praktickou neboli výzkumnou.

Teoretická/rešeršní část se zabývá vymezení pojmu gender jako sociálního konstruktů. Konkrétně se zaměřuje na projevy genderových stereotypů v různých oblastech života žen a dívek. První kapitola definuje nejdůležitější pojmy (gender, pohlaví, socializace, identita), na ni navazuje kapitola zabývající se genderovým stereotypům spojeným se sociálním konstruktem ženství a mužství. Další část popisuje projevy genderu v rodině. Následující kapitola ukazuje obraz ženy předávaný médii (ženské časopisy, reklama, publikace určené dětem) a poslední kapitola popisuje projevy genderu ve školním prostředí.

Praktická/výzkumná část prezentuje výsledky uskutečněného kvantitativního i kvalitativního výzkumu. Kvantitativní výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření. Kvalitativní výzkum byl prováděn prostřednictvím rozhovorů s návodem. Oba typy výzkumů byly zaměřené na gender a na to, zda si jeho působení dívky účastníci se výzkumu uvědomují a jak na něj nahlízejí. Výsledek výzkumů je takový, že si dívky tlak genderu uvědomují a nějak jej hodnotí. Uvědomují si rozpor mezi svým přáním a skutečností, ale plně respektují tradiční genderové rozdělení světa na svět mužský a ženský a řídí svůj život více méně dle tradičních genderových stereotypů.

3. Abstract

The thesis deals with gender issues. It is divided into two parts, theoretical – based on literature review and practical – based on research.

The theoretical part deals with the concept of gender as a social construct. It is focused on manifestation of gender stereotypes in various aspects of girl's and woman's life. The first chapter defines the most important terms (gender, sex, socialization, identity) and is followed by a chapter dealing with gender stereotypes related to female and male social constructs (of femininity and masculinity). The next part describes manifestation of gender roles, (differences and behaviour) in family. The following chapter shows the picture of woman which is presented in the media (magazines for women, advertisement, publications for children). The last chapter describes manifestation of gender roles in school environment.

The practical part presents results of the quantitative and qualitative research. The quantitative research is based on questionnaire investigation. The qualitative research was conducted through controlled interviews. Both types of research were focused on gender problems – whether the girls participating in the research realize the effects of gender roles and how they perceive them. The result of this research is that girls are aware of pressure based on gender differences. They realize the conflict between their wishes and reality, but they fully respect the traditional gender division of the world into the male and female world and they lead their lives in accordance with the traditional gender stereotypes.

4. Úvod

Diplomová práce vychází z mé ročníkové práce: *Postavení ženy v současné společnosti a rodině*. Je v podstatě jejím rozšířením a doplněním.

V této práci se nesnažím o přísně vědecký a neutrální přístup. Téma genderu mi není lhostejné, intenzivně jej vnímám a v průběhu práce hodnotím.

Cílem práce je poskytnout jakýsi vhled do problematiky genderu, přispět k diskusi na téma genderových stereotypů a pomocí kvantitativního i kvalitativního výzkumu zachytit vnímání genderu a genderových rolí dívkami na druhém stupni ZŠ.

Práce je členěna na dva větší celky, přičemž první celek tvoří část teoretická neboli rešeršní a druhý část praktická neboli výzkumná. Oba celky jsou dále členěny na kapitoly a podkapitoly.

Teoretická část nabízí drobný teoretický vhled do problematiky genderu v různých oblastech jeho působení. Výběr kapitol byl uzpůsoben tak, aby teoretická část sloužila jako podklad a informační či teoretický základ pro následující praktickou část.

První kapitola je věnována charakteristice základních pojmů, a to pojmu gender jako sociální konstrukt, pojmu pohlaví z biologického hlediska v úzké souvislosti s pojmem gender. Dále se věnuje pojmu socializace, kde se zaměřuje na genderovou socializaci. Na toto navazuje podkapitola věnovaná pojmu identita, který úzce souvisí s pojmem socializace i gender.

Následující kapitola se poměrně podrobně věnuje genderovým stereotypům zaměřeným na konstrukt ženství a mužství tedy „femininitu“ a „maskulinitu“

Třetí, poměrně obsáhlá kapitola, je věnována genderu v rodině s užším zaměřením na rodinu a změny v jejím pojetí v současné době, na podíl muže a ženy na fungování domácnosti a postavení ženy matky ve společnosti.

Předposlední kapitola teoretické části nám nabízí pohled několika autorek a autorů na obraz ženy v médiích. Věnuje se předávání genderových stereotypů v ženských časopisech, reklamě a v publikacích pro děti.

Poslední, tedy pátou kapitolou, teoretické části je kapitola s názvem *Gender ve školním prostředí*, jež se věnuje škole jako instituci sekundární socializace, která se

prostřednictvím formálního i neformálního kurikula podílí na předávání genderových stereotypů.

Praktická část je věnována cíli, metodice a charakteristice výzkumného prostředí uskutečněných výzkumů, a to výzkumu kvantitativního, který byl realizován prostřednictvím dotazníkového šetření mezi žačkami druhého stupně na třech ZŠ, z nichž dvě byly ze Středočeského a jedna z Jihočeského kraje. Kvalitativní výzkum byl uskutečněn v rámci rozhovorů s návodem a byl považován za doplňující, ke stěžejnímu kvantitativnímu výzkumu.

Doufám, že má práce přispěje k rozvoji diskuse na téma genderových stereotypů a zprostředkuje všem, kteří ji budou číst, určitý vhled do genderové problematiky a podnítí je k větší vnímavosti a zájmu o genderovou rovnost.

Rešeršní část

5. Charakteristika nejdůležitějších pojmů

Na začátku své práce bych se ráda věnovala několika základním pojmům, které je nutné pochopit a nahlédnout jejich podstatu, aby mohl člověk lépe chápat celý kontext genderové problematiky a hojně vědecké i společenské diskuse na téma genderu ve všech oblastech jeho působení.

5.1. Gender a pohlaví

Herta Nagl-Docekal ve své knize *Feministická filosofie* píše, že dvojice pojmů gender a pohlaví (sex) byla utvořena pro potřebu odlišit rozdíl mezi vnímáním tělesných odlišností mezi muži a ženami a vnímáním odlišných sociálních konstrukcí (role obou pohlaví) vytvořených společnostmi pro ženu a muže. Pro odlišnosti fyzické bylo užíváno pojmu pohlaví/sex a pro odlišnosti sociálních konstruktů bylo užíváno pojmu gender. (Nagl-Docekal, 2007:68)

Naproti tomu Ann Oakleyová ve své knize *Pohlaví, gender a společnost* vysvětluje rozdíl mezi pojmy pohlaví a gender následovně. Pojem pohlaví zde definuje jako biologický termín a pojem gender definuje jako pojem psychologicko-kulturní. Dále dovysvětluje fakt, že gender je sumou vlastností, způsobů chování, oblékání, konverzace a že je definován především sociální situací. Gender je tedy na rozdíl od pohlaví neustále vidět. (Oakleyová, 2000:121)

Martina Fafejta v *Úvodu do sociologie pohlaví a sexuality* píše: „Termínem gender označujeme kulturní a sociální stereotypy a očekávání, které se pojí k jednotlivým pohlavím. Gender je sociální konstrukt a jako takový se mezi společnostmi liší a lze ho sociálně měnit.“ (Fafejta, 2004:30)

K tvrzení o odlišném vymezování genderu v různých společnostech se přiklání i Ann Oakleyová a dodává, že jediné, co spojuje gendery vytvořené v různých společnostech, je to, že vycházejí z biologického pohlaví. Na dalších prvcích genderu se žádné dvě společnosti neshodnou. (Oakleyová, 2000:121)

V této práci bude pojem gender¹ užíván ve smyslu sociálního konstruktů obsahujícího všechny složky „mužství“ a „ženství“ tak, jak je vnímá společnost.

5.2. Socializace

Každý člověk přichází na svět jako malé a bezbranné dítě, které se rodí do určité rodiny a současně do určité společnosti. K tomu, aby byl rovnoprávným členem společnosti však pouze fakt, že se do oné společnosti narodil, nestačí. Je nutné, aby prošel socializací. *Akademický slovník cizích slov* definuje socializaci jako: „(...) zespolečnění, zespolečňování (...) proces, v němž si člověk osvojuje urč. systém poznatků, norem a hodnot, jež mu umožňují začlenit se do urč. společnosti a účastnit se jejího života“. (*Akademický slovník cizích slov, 2001:698*)

V tomto smyslu pojímá socializaci i Radomír Havlík a Jaroslav Kořa v knize *Sociologie výchovy a školy*, kde píší: „Socializace je procesem, který propojuje každého jedince se společností. Jedinec se stává z „biologického tvora“ člověkem – kulturní a sociální bytostí, která jedná v rámci jisté tolerance podle uznávaných pravidel, směřuje své chování k společensky přijatým hodnotám a plní individuálně modifikovaná očekávání, role.“ (*Havlík, Kořa 2007:44*)

K začlenění člověka do společnosti je třeba procesu socializace v jeho plné míře, a to včetně přijetí role, kterou mu společnost dává. Tedy přijetí vlastní společnosti předem nastavené „femininity“ či „maskulinity“, které v sobě zahrnují odlišné schopnosti, charakteristiky, požadavky, povinnosti a vlastnosti, což potvrzuje Petr Pavlík (*Pavlík 2006:9*)

Havlík a Kořa dále upozorňují na problematiku neúspěšné socializace, která představuje značný problém jak pro jedince samotné, tak i pro celou společnost. Pro jedince takový neúspěch socializace znamená sociální vyloučení a pro společnost problematiku sociální deviace. (*Havlík, Kořa 2007:45*)

¹ V *Akademického slovníku cizích slov* je pod heslem gender možno nalézt pouze tuto definici: „gender, -u (...) indonéský bicí nástroj v podobě dvanácti zavěšených a šňůrou spojených kovových desek“. (*Akademický slovník cizích slov, 2001:259*)

Fafejta uvádí, že člověk vnímá společnost a své místo v ní skrz role, které mu jsou přisuzovány a které ho jako člověka nějak definují. Dle něj se člověk s danými rolemi identifikuje a nevnímá je jako někým předložené. Upozorňuje však na problematiku vybočení z role, na situace, kdy člověk jedná v rozporu s rolí, která mu byla dána a je od něj očekávána. V takovém případě je na člověka vyvíjen společností tlak, aby se ke své roli navrátil, případně vysvětlil důvod svého odklonu od ní. V případě, že člověk neakceptuje požadavek společnosti a ke své roli se nevrátí, může se stát, že mu společnost v budoucnu odepře tuto roli úplně a tím mu zcela odepře místo plnohodnotného člena. Stane se terčem posměchu, kritiky a odmítnutí. (Fafejta 2004:17-18)

5.3. Identita

Posledním pojmem, kterému je třeba věnovat pozornost, je pojem identita. Ludmila Muchová ve své knize *Budete mými svědky* uvádí: „*Malokterý pojem je v humanitních vědách tak obtížně definovatelný jako pojem identita.*“ (Muchová 2011:11)

Identita, tak jak ji definuje *Akademický slovník cizích slov*, je: „*(...) konkrétní celistvá, ničím nezaměnitelná podstata, kterou se od sebe liší jednotlivá lidská individua.*“ (Akademický slovník cizích slov 2001:319)

Fafejta píše, že: „*Jedinec svou identitu získává skrze role, které jsou mu přisouzeny. Skrze tyto role může být jeho jednání kontrolováno, díky nim ví, jak se má chovat.*“ (Fafejta, 2004:16) Na jiném místě Fafejta uvádí, že tyto společností dané role vnímáme, bez ohledu na náš věk, jako role „*subjektivně-reálné*“. Vnímáme je tedy jako své vlastní a jejich předurčenost či danost si vůbec neuvědomujeme. (tamtéž:17)

Svou identitu, tedy podstatu, kterou je specifický každý člověk, si vytváříme za pomoci společnosti a rolí, které nám předkládá. Ann Oakleyová upozorňuje na fakt, že identita každého z nás, zde míněno genderová identita, se vytváří na základě procesu zvaného identifikace, kdy se každý jedinec, dívka i chlapec, žena či muž, identifikuje se vzorem, který je v jeho okolí. Nejčastěji to bývá tak, že se dívka identifikuje se ženou a chlapec s mužem. Problém však nastává v momentě, kdy se dívka identifikuje

s mužem a chlapec se ženou. (Oakleyová, 2000:129) V takovém případě to společnost vyhodnotí, jak již bylo zmíněno výše, jako sociální deviace či neúspěšnou socializaci.

Jak uvádí Ann Oakleyová, děti se nejčastěji identifikují se silnějším rodičem, a to bez ohledu na jeho pohlaví. Jako silnějšího vyhodnocují toho rodiče, který se vyznačuje autoritou a vyšší rozhodovací pravomocí. Stejným způsobem dochází k identifikaci i mezi sourozenci. Současně uvádí, že k silné identifikaci dítěte s rodičem vede i láskyplný a vřelý vztah. (tamtéž:137)

Můžeme si všimnout, že se všechny tyto tři pojmy prolínají a navzájem na sebe navazují. Gender je obsahem socializace a identita se vytváří v návaznosti na socializaci. Součástí identity i socializace je tedy gender.

6. Pohlaví a genderové stereotypy

Jak již bylo řečeno výše, člověk se od narození potýká jak s biologickým znakem – pohlavím, tak s gendrem, který určuje „femininitu“ či „maskulinitu“ jedince.

Jak „femininita“, tak i „maskulinita“ jsou obsahem učení, které člověk přijímá v rámci socializace, a na základě těchto souborů a procesů si vytváří svou vlastní identitu, tedy identitu „femininní“/ženskou či „maskulinní“/mužskou. S mužstvím a ženstvím neboli femininitou či maskulinitou jsou spojeny stereotypy, které určují ženě či muži, jak se má chovat, oblékat, konverzovat a do jisté míry jim přisuzují i přání a požadavky, které mají na svůj budoucí život mít.

6.1. Konstrukt ženství a mužství

Fafejta píše: „Vzhledem k tomu, že gender je sociální konstrukt a počet genderů je dán sociálně, teoreticky jich může být nekonečně mnoho.“ (Fafejta 2004:30) Na jiném místě Fafejta dodává, že existují společenství, která rozlišují pohlaví ženské a mužské, ale vymezují tři gendery. Gender mužský, ženský a třetí gender, který tvoří homosexuální muži, kteří působí žensky. Vysvětluje to tak, že mužský gender je aktivní, ženský gender je pasivní a třetí, gender vytvořený homosexuálními muži působícími žensky, je genderem pasivním, ale odlišuje se biologickým znakem, a to mužským pohlavím. Píše, že se tento třetí gender někdy nazývá jako „anální gender“. (tamtéž:31)

My se však v této práci bude zabývat pouze dvěma gendery, a to genderem mužským a ženským.

Fafejta, Oakleyová i Cviková se shodují na tom, že rozhodnutí o genderu, který přiřadí společnost narozenému dítěti, se odvíjí od jeho biologického pohlaví a je dáno již první definicí a často prvním výrokem, který bývá pronesený již ve chvíli narození, a to verdikt: „Je to chlapeček.“ nebo: „Je to holčička.“ Již v tento moment je rodičům jasné, jakým způsobem mají své dítě vychovávat, jaké hračky mu mají kupovat, do jakých barev jej mají oblékat nebo dokonce jaký by měl být jeho životní cíl. (Fafejta, 2004:32; Oakleyová, 2000:131; Cviková online 2006a)

Oakleyová píše, že muži jsou oproti ženám sebevědomější, otevřenější, extrovertnější, útočnější, statečnější, nezávislejší, jsou schopni manipulovat a ovládat své okolí. O ženách píše, že jsou závislé na vztazích se svým okolím, jsou orientované na domov, jsou citlivější, introvertní, vnímavější. (Oakleyová, 2000:45-64)

Upozorňuje na předávání genderových stereotypů v návaznosti na hračky, kdy chlapci upřednostňují hračky, které symbolizují práci mimo domov a představují aktivitu ať fyzickou či mechanickou, oproti tomu dívky upřednostňují hračky, které symbolizují péči o domácnost, rodinu či péči o svou krásu. (tamtéž:45-64)

Dále Oakleyová uvádí, že matky respektují touhu po samostatnosti u chlapců a dokonce ji rozvíjejí tím, že dávají chlapcům šanci si věci zařídit bez jejich pomoci, oproti tomu dívky více ochraňují a spíše v nich samostatnost potlačují. Upozorňuje také na odlišné charakterizování chlapců: „*To je chlapák*“, a děvčat: „*To je fešanda*.“ (tamtéž:131-132)

Dle Oakleyové mají děti již ve věku čtyř let povědomí o své příslušnosti k danému genderu a uvědomují si rozdíly mezi mužskými a ženskými rolmi. Hovoří o „generální zkoušce“ genderových rolí, v níž hrají hlavní úlohu předměty, které přísluší jednotlivým pohlavím. Jestliže si dítě vybírá předměty vhodné pro své pohlaví, v této zkoušce uspělo a jeho okolí jej za to náležitě odmění. Způsoby jakými dítě nejlépe přijme svůj gender, jsou dle ní identifikace a verbální přenášení genderových aspektů od rodičů směrem k dětem. Dodává však, že rodiče vedou své dítě k přijetí vhodného genderu vědomě či nevědomě a že je těžší přijmout svůj vhodný gender pro chlapce než pro dívky, protože chlapce vychovávají ženy, a proto mají většinu dne před sebou k nápodobě ženský, nikoli mužský gender. Upozorňuje také na zvláštnosti v přijímání genderu v souvislosti s věkem a příslušností k určité společenské vrstvě. Zde tvrdí, že dívky ze střední vrstvy si osvojily svůj gender pomaleji než chlapci ze střední vrstvy a dívky i chlapci z dělnické vrstvy. Současně uvádí, že dívky mezi šestým a devátým rokem někdy upřednostňují roli mužskou. (tamtéž:133-141)

Dalším, kdo upozorňuje na odlišnosti mezi muži a ženami, je Čermák. Ten odlišnosti vysvětluje na základě příběhu prvních lidí Adama a Evy, kteří měli zpočátku stejné povinnosti, ale ke změně došlo v okamžiku, kdy Eva otěhotněla a většina práce zůstala na Adamovi. Toto se nezměnilo ani ve chvíli, kdy Eva porodila, protože po prvním dítěti přišlo další. (Čermák 2003) S tímto souhlasí i Cviková a jen

dodává, že odlišnosti jsou historicky, sociálně a kulturně podmíněné. (Cviková 2006a online)

Velice podrobně se odlišnostmi mužů a žen zabývá Jana Cviková ve své studii *Správná žena a správný muž*, kde uvádí základní pravidla ženskosti a mužskosti a další charakteristiky typické pro „správné“ ženy a „správné“ muže. Jako základní pravidlo ideální ženy vymezuje – „*žena v žiadnom prípade nesmie chcieť byť ako muž*“ a jako základní pravidlo ideálního muže vymezuje – „*Pretože muž nie je žena, nerobí to, čo robí žena!*“ (Cviková 2006b online)

Jako typicky ženské charakteristiky Cviková uvádí skromnost, něžnost, citlivost, poddajnost, obdiv k druhým lidem, trpělivost, pomlouvačnost, nesamostatnost. Dále píše, že je pro ženu typické, že ustupuje muži, nechá ho za sebe platit, je ochotná dělat kompromisy a je shovívavá k chybám svého muže, zajímá se o jeho zájmy a je ochotna se kvůli němu vzdát i svých kamarádek. (Cviková 2006b online)

Typické charakteristiky pro muže jsou dle Cvikové neochvějnost, vytrvalost, chlubitost, nekompromisnost, samostatnost, rozhodnost, aktivnost, síla. Dále píše, že muž je ten, který vždy narovinu řekne, co si myslí, kvůli ženě se nevzdá svých koníčků ani přátel, pro své přátele je věrným a dobrým kamarádem, který vždy drží své sliby. Muži jsou rádi těmi, kteří jsou moudřejší a kdo disponují větším obnosem peněz. (Cviková 2006b online)

Jak se ukazuje, existuje zde nějaký převládající model, ve kterém je konstrukt žentství a mužství jasně daný a ukazuje každému z nás, jací máme být, jak se máme chovat a hlavně ženám jasně dává najevo, že jejich místo je vedle muže a ne před ním.

7. Gender v rodině

Člověk prochází socializací, v rámci níž si osvojuje společenské normy a hodnoty a současně také znalost ženského i mužského genderu. Tzv. primární socializaci člověk zažívá v rodině, a tak se právě rodina stává prvním místem, ve kterém se člověk setká s genderem. Jedním z velkých úkolů rodiny je předat svým novým členům správný gender, tedy ten, který jim náleží, na základě jejich biologického pohlaví, a to mužský neboli „maskulinní“ nebo ženský neboli „femininní“ gender.

7.1. Rodina a změny v pojetí rodiny v současné době

Pojetí rodiny se v historickém kontextu několikrát změnilo. Jan Jandourek ve svém *Úvodu do sociologie* uvádí, že v současnosti je model rodiny velice ovlivněn modelem rodiny vznikajícím v 17. a 18. Století, který je označován jako „rodina měšťanská nebo buržoazní“. V tomto pojetí rodiny je otec živitelem rodiny, jeho autorita je spojena především s pracovním úspěchem. Sňatky se v této době neuzavírají už jen z důvodu dědictví, ale také z lásky. Jandourek však současně upozorňuje také na kritiky tohoto modelu rodiny, které tvrdí, že docházelo k útisku dětí i žen a že muži navštěvovali domy neslušné pověsti. Jandourek toto nazývá „pokryteckou vnějškovou monogamií“. (Jandourek, 2009:116)

Jandourek rovněž upozorňuje na vysokou míru rozvodovosti a vznik neúplných rodin, což byl důsledek vznikající krize rodiny. Dodává však, že i přes krizi, kterou si rodina prošla, je nadále místem socializace a hraje v životě každého jedince velkou roli. (tamtéž:116)

Moderní rodinu nazývá Jandourek rodinou *atomární* či *nukleární*. Jako zásadní změnu v pojetí rodiny v minulosti a tímto novým modelem vidí ztrátu užšího kontaktu rodiny s širokým příbuzenstvem, což klade vyšší nároky na rodiče v péči nejen o děti, ale i o domácnost jako takovou. Samozřejmě dodává, že je i nadále role prarodičů ve výchově dětí důležitá. Pracující rodiče mnohdy bez výpomoci právě prarodičů nemohou dostát svým rodičovským povinnostem v takové míře, v jaké je to

požadováno. Samozřejmě také i nadále ve většině případů existuje vzájemná finanční podpora. (tamtéž:116)

Jandourek zaměřuje svou pozornost i na nesezdaná soužití, která jsou společností akceptovaná, tzv. manželství na zkoušku. V běžném životě to funguje tak, že se muž nebo žena stále více objevují v domácnosti jednoho z nich a tráví zde stále více času, až se k sobě nastěhují a v podstatě vytvoří společnou domácnost. Vzhledem k tomu, že většinou oba partneři v budoucnu plánují uzavření manželství, nejedná se v tomto typu soužití o odmítání manželství. (tamtéž:118)

Specifické a kritikou často napadané je registrované partnerství, které tvoří možnost uzavření „manželství“ mezi gay (lesbičkami). Toto registrované partnerství umožňuje oběma z páru např. dědit nebo získávat informace o svém partnerovi v případě jeho hospitalizace v nemocnici. Kritika se do tohoto typu „manželství“ opírá především z důvodu obav o zachování klasického typu rodiny jako pilíře společnosti a velký nesouhlas ze strany společnosti je vyjadřován ohledně možnosti adopce dětí pro homosexuální páry. (tamtéž:118)

Společnost je však rozmanitá a v současné době se odlišuje i několik dalších možností života než je vstup do manželství, ať jde o manželství homosexuální či heterosexuální. Jandourek hovoří o celibátu a tzv.singles.

Celibát je stav, do kterého vstupují ženy i muži, a zcela dobrovolně se tak vzdávají manželství a sexuálního života. Celibát je doménou především křesťanských církví. (tamtéž:119)

Oproti celibátu stojí tzv.singles. Jandourek je definuje jako jedince, kterým vyhovuje život o samotě a kteří se díky tomuto zvolenému způsobu života mohou naplno věnovat své kariéře a mají možnost vstupovat v průběhu života do více než jednoho sexuálního vztahu. (tamtéž:119)

7.2.Podíl muže a ženy na fungování domácnosti

Křížková a kol. v textu *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita* uvádějí, že muže a ženy nelze vnímat jako homogenní a jednolitě skupiny, protože v nich existují mnohé odlišnosti. Z hlediska míry diferenciací uvnitř skupiny lze vyzdvihnout především ženy, které se v důsledku obtížné kombinace pracovních a rodinných nároků stávají stále více diferencovanou

kategorií bez ohledu na to, zda se jedná o podmínky, volby, strategie či plány. Muži stále více kladou důraz na kariéru a ženy vždy plánují s ohledem na budoucí možný rodinný život. I nadále česká společnost odlišuje *typ zajišťující* a *typ pečující*. Typ pečující vymezuje povinnost, zejména ženy, pečovat o děti, manžela a domácnost a typ zajišťující, zejména muž, má povinnost finančně zajistit rodinu. I přes to, že se ve většině případů akceptuje rozdělení dle pohlaví, v případě neúplných rodin dochází k jistému posunu, kdy se i muži staví do role pečujícího typu. (Křížková a kol. 2006 online)

Křížková a kol. píše, že: „*Neúčast mužů na práci v domácnosti, odpovědnosti za domácnost, výchově a péči o děti a to vše vloženo pouze na bedra žen při časté nedostupnosti služeb, pomoci dalších osob a především peněz, je hlavní příčinou problémů zvládat kombinaci práce a rodiny v životě současných rodičů.*“ (Křížková a kol. 2006 online) Křížková a kol. zdůrazňují nutnost partnerské odpovědnosti a dělby práce, avšak dodávají, že v rodinách s dětmi se muži do péče o rodinu a domácnost spíše nezapojují. Necháávají tedy starost o domácnost plně na ženě, čímž potvrzují spíše konzervativní přístupy české společnosti. (Křížková a kol. 2006 online)

Dále stojí za zmínku podíl muže a ženy na domácích pracích. V naší společnosti je zakořeněn stereotyp tvrdící, že muž má vydělávat peníze a žena se má starat o domácnost. V praktickém životě to pak vypadá tak, že muž i žena chodí na 8 či více hodin do zaměstnání a žena pak svůj volný čas stráví péčí o domácnost a děti a nezbude jí v podstatě žádný nebo jen nepatrný volný čas. Oproti tomu muž přijde z práce domů, s něčím pomůže, ale i tak mu zbyde poměrně velké množství volného času, ve kterém se může věnovat svým zájmům. (Frank, Plesková, Bosáková, 2004)

Toto potvrzuje i internetový server Nesehnutí.cz, který uvádí, že se do běžných domácích prací zapojuje v ČR méně než 5% mužů a že většina práce zůstává na ženě, která tak po příchodu z práce nastupuje tzv. „druhou šichtu“. (Nesehnutí.cz, 2006)

Role v rodině jsou tedy stále tradičně rozděleny na muže, kteří jsou živiteli rodiny, a na ženy, jejichž povinností je péče o domácnost a o děti. Pravdou je, že v současnosti dochází k rozvolnění těchto pevně rozdělených rolí, ale stále nelze hovořit o genderové rovnosti.

7.3. Postavení ženy matky ve společnosti

Problematické postavení ženy a ženy matky ve společnosti se věnuje Čermák, který píše, že: *„Bohužel, ani dnes nemá žena fakticky stejnou pozici, jakkoli jsou deklarované zákonnými opatřeními, jako muž.“* (Čermák 2003)

Společnost klade velký důraz na mateřskou roli ženy, avšak současně ženu vystavuje psychickému tlaku spojenému s omezením její ekonomické aktivity. (Čermák, 2003) S tím souvisí i odklad mateřské role, tedy porod prvního dítěte až okolo třicátého roku věku ženy. (Křížková a kol. 2006)

Oakleyová uvádí, že z výzkumů, které byly provedeny v 60. letech, vyplývá, že: *„zaměstnání matky bylo spojováno se zanedbáváním dětí a domácnosti.“* Dále výsledky výzkumu ukazují na velice silný odpor vůči matkám malých dětí, které chodí do zaměstnání. Na jiném místě Oakleyová upozorňuje na předpoklad, že mezi mateřské povinnosti patří (mimo těhotenství, celodenní péče o dítě, jeho kojení) i rozloučení se s jakoukoli jinou prací. Dodává, že dalším předpokladem je tvrzení, že péče o domácnost a děti se nedá srovnávat s ekonomickou činností, která je nad těmito činnostmi a poslední předpoklad zdůrazňuje vnímání mateřství jako činnosti, která nevyžaduje sílu ani energii a jde především o usedlou činnost. (Oakleyová 2000)

Výše uvedené nepředstavuje to nejhorší, co může ženu ve společnosti potkat. Křížková a kol. upozorňují na stále komplikovanější návrat žen z rodičovské „dovolené“ na pracovní trh. Upozorňují na fakt, že méně než polovina žen v české společnosti má to štěstí vrátit se po rodičovské dovolené zpět ke svému původnímu zaměstnavateli. Ty ženy, které takové štěstí nemají, se navracejí na trh práce. Dále Křížková a kol. uvádí: *„Zároveň se ukázalo, že téměř 70% pečujících, kteří se stali buď nezaměstnanými, nebo nastoupili po rodičovské „dovolené“ k jinému zaměstnavateli, ukončilo rodičovskou „dovolenou“ do tří let věku dítěte, a část z nich měla tedy pravděpodobně zákonný nárok na návrat k původnímu zaměstnavateli a zařazení na práci odpovídající jejich pracovní smlouvě.“* Jako důvod pro používání slova dovolená pouze v uvozovkách uvádí Křížková a kol. nesouhlas s tímto slovem, které evokuje odpočinek a volný čas, a tudíž rozhodně neodpovídá práci a péči, kterou toto období pro ženu znamená. (Křížková a kol. 2006)

Křížková a Pavlica v knize *Management genderových vztahů* píší, že kombinace pracovních a rodinných rolí je pro ženu překážkou v práci a kariéře.

Takové genderové stereotypy, které existují v současnosti, dávají ženě nutnost volby mezi tím nebo oním. Podmínky na trhu práce nejsou pro ženy, ale ani pro muže takové, aby jim umožňovaly naplno se věnovat práci i rodině současně. Dodávají však, že se v poslední době objevují jisté posuny směrem k větší flexibilitě tak, aby skloubení rodinných a pracovních rolí bylo především pro ženy přijatelné. Jako příklady uvádějí různé formy zaměstnání, např. práci na částečný úvazek, sdílení pracovního místa (job sharing = jedno pracovní místo je rozděleno mezi dva pracovníky v poměru 4+4 nebo 6+2 hodin, které však vyžaduje komunikaci a vzájemnou koordinaci mezi oběma pracovníky tak, aby byl jim oběma zadaný úkol včas a správně splněn), pružnou pracovní dobu, práci doma a práci doma s PC. (Křížková, Pavlica 2004:76-78)

Nerovnost a platová diskriminace jsou dle Čermáka jedněmi z největších problémů současné ženy. Upozorňuje na nelehké postavení české ženy na trhu práce, které souvisí jak s odlišováním práce na mužskou a ženskou, tak s lepším postavením mužů. Česká žena je za svou práci, i když je totožná s prací, kterou vykonává muž, ohodnocena méně, má tedy nižší plat, a to v průměru dokonce o 30%. Vzhledem k tomu je význam ženina výdělku značně podceňován a vnímán pouze jako doplňkový vzhledem ke mzdě muže. (Čermák, 2003) Takovéto odlišné hodnocení stejné práce je v rozporu se zákonem o mzdě. Frank a kol. upozorňují na zvláštní taktiky v obcházení tohoto zákona, a to takové, že se v podstatě stejné zaměstnání odliší názvem, tím pádem se „legalizuje“ odlišné platové ohodnocení muže a ženy na shodné pozici. (Frank a kol. 2004)

Žena je tedy stále tou, která byt' pracuje v zaměstnání, následně i v domácnosti a pečuje o všechny členy své rodiny, je nedostatečně ohodnocena ať finančně nebo úctou od svého okolí. Její péče je považována za samozřejmost a nic, co by bylo hodné chvály.

8. Gender v médiích

Velice významnou pozici v předávání genderu a genderových stereotypů zaujímají média všeho druhu. S médii přicházíme do styku v podstatě na každém našem kroku. Neustále někde slyšíme či vidíme reklamu, která obsahuje ty nejzakoreněnější genderové stereotypy, které na nás působí, a které po jisté době ani jako problematické nevnímáme, zvláště když na nás působí již od útlého dětství. Rodiče se snaží své děti chránit a z lásky jim čtou pohádky, když odrostou, dívají se na televizi, poslouchají rádio, tráví čas ve společnosti internetu a jsou tak neustále ve styku s genderovými stereotypy. Na způsoby, jakými se genderové stereotypy objevují v ženských časopisech, reklamě či pohádkách pro děti, se zaměřují následující řádky.

8.1. Žena v ženském časopisu

Ženské časopisy jsou dle Alexandry Šmidákové pokladnicí stereotypních, nerealistických a fantazijních představ o roli ženy. (Šmidáková, 2005: 112)

Šmidáková na dalších místech uvádí, že se v ženských časopisech manipuluje s ženským tělem jako celkem i s jeho částmi, především s tváří. Upozorňuje i na manipulaci s lidskostí a identitou ženy. Jako alarmující vidí srovnávání ženy s výrobkem. Šmidáková doslova píše: „*Keď je žena predávaná, je ocenená ak každý iný tovar. Jej cena však môže byť veľmi nízka, lebo žena má hodnotu iba vtedy, ak sa dodržia isté pravidlá: tovar musí byť čerstvý, atraktívny, pekne zabalený, aby upútal a potešil oko konzumenta; obsah je pre bežného konzumenta vedľajší.*“ (tamtéž:112-129)

Dále Šmidáková vytvořila jakousi databázi základních výrazů a postojů, do kterých jsou ženy v časopisech stylizovány, např. andělská tvář, vamp, prostitutka, rebelka, nebo různé pózy, jako je žena sedící na okraji stoličky, schoulená žena s hlavou v dlaních atd. (tamtéž:112-129)

Šmidáková (2005:112-129), Szolnokiová (2012), Žáčková (2005, s. 43-64) se shodují v tom, že v ženských časopisech je ženám podsouván ideál krásné a mladé ženy maximálně ve věku dvaceti let, která má hladkou pleť. Ideálem je též velice štíhlá až hubená žena, která je krásná jak v obličeji, tak na těle. Ženy jsou při četbě

ženských časopisů neustále atakovány obrázky krásných modelek, které jsou o mnoho krásnější než normální ženy, které můžeme potkat na ulici, a ještě jsou dále retušované a upravované tak, aby byl výsledný obrázek dokonalý. To, že v realitě takovou ženu nepotkáte, je pro tvůrce časopisů vedlejší. (Lišková, online 2012)

Časopisy pro ženy tak dávají ženám jasný signál, který, jak píše Šmidáková, dává jasně najevo, že jsou čtenářky nedokonalé a apeluje na jejich snahu o to vypadat krásně a dokonale. Časopisy je tak utvrzují v tom, že jsou tlusté, staré, neschopné, slabé a nedokonalé, jejich pleť je buď moc stará, nebo málo hydratovaná. (Šmidáková, 2005:128)

Žáčková upozorňuje na fakt, že ženám jsou předkládány ideály, kterých nemohou dosáhnout nebo je dlouhodobě udržet. Z takto vytvořeného nátlaku mají zisk zejména kosmetické a dietní výrobky. (Žáčková, 2005:56)

Kateřina Lišková ve své práci *Zrcadlo, zrcadlo, řekni* píše o ženských časopisech, že jsou pro ženu jediným místem, kde někdo řeší problémy, se kterými se denně potýká. Považuje je za zcela legitimní, protože jí dávají návody, jak problémy řešit. Současně jsou místem, kde se žena doví, že je důležitá. Na druhou stranu jsou také místem, kde vám jasně sdělí, jaká byste měla být a pokud taková nejste, je to jen a jen vaše chyba. (Lišková, online 2012)

8.2. Žena v reklamě

S obrazem ženy v ženských časopisech úzce souvisí její obraz vytvářený reklamou. V podstatě stejným způsobem, jakým je zobrazují ženské časopisy, je zobrazuje i reklama. Do jisté míry to souvisí s tím, že - jak píše Lišková: „ *jsou časopisy závislé na příjmech z inzerce, a tak je počet reklam v ženských časopisech obrovský.* “ (Lišková, online 2012) S tímto souhlasí i Osvaldová (2004:74)

Žena je v reklamě zobrazena pouze a jedině jako naprostý ideál krásy, jako velice mladá, štíhlá až hubená, smyslná žena. (Šmidáková, 2005:128) Stejně tak Žáčková ve své studii *Sivá myš a červené šaty* píše o prohlubování stereotypu krásné a štíhlé ženy v reklamě. Upozorňuje však také na problémy, které tento stereotyp přináší normálním ženám, které se díky takovýmto obrazům žen cítí viny za to, že se tomuto ideálu nepodobají. (Žáčková, 2005:45) Lišková vidí souvislost mezi ideálem krásy, který je ženám neustále podsouván, a problematikou poruch příjmu potravy,

jimiž dle ní trpí více jak polovina všech žen. (Lišková, 2006 online) Lišková (2006 online) i Žáčková (Žáčková, 2005:45) dodávají, že velký zisk přináší takto podávaný ideál krásy i centřům estetické chirurgie. Zisk mají i výrobci dietních přípravků a kosmetiky. (Žáčková, 2005:45)

Jak píše Šmidáková, žena může být v reklamě „naivnou kráskou, nebezpečnou zvodkyňou, dobrou matkou, zlou svokrou, čudnou intelektuálkou, zakomplexovanou učitelkou, hlúpou sekretárkou, lacnou prostitutkou.“ (Šmidáková, 2005:129) Bez ohledu na to, koho z předcházejícího výčtu žena v reklamě představuje, je jejím jediným úkolem upoutat pozornost. Jak píše Žáčková, nejčastěji využívanými metodami jak upoutat pozornost prostřednictvím ženského těla jsou: „sex a nahota, telo bez tváre, redukcia ženy len na niektoré časti tela, dvojzmyselný slogan.“ (Žáčková, 2005:61) Je tedy jasné, že ženy nejsou takto zobrazovány proto, aby upoutaly pozornost žen, protože nejsou zobrazovány z perspektivy žen. Lišková doslova píše: „(...) mužská perspektiva je implicitně vnímána jako centrální, objektivní, univerzální. V této perspektivě jsou ženy především objekty mužského pohledu. Ženy jsou předměty na dívání, jejich hodnota se posuzuje spíše podle atraktivnosti pro muže než na základě jejich fungování coby plnoprávných členek společnosti, jejichž subjektivita je stejně legitimní a stejně důležitá jako ta mužská.“ (Lišková, 2006 online)

Žáčková upozorňuje na problematiku snižování důstojnosti žen v médiích. Opírá se o zákonná opatření, která říkají, že v reklamě nemůže být zobrazena nahota pohoršujícím způsobem a že žádná reklama nesmí znevažovat lidskou důstojnost. Dodává, že se již objevily pokusy o omezení zobrazování genderových stereotypů v reklamě, byly však odmítnuty mediálními skupinami jako snahy o cenzuru. (Žáčková 2005:64)

Zde vidíme, že cesta k zobrazování rovnoprávnosti mužů a žen v médiích není lehká. Nepomáháme však této složité situaci my sami, když nijak hlasitě neprotestujeme proti takovému znevažování žen? Vždyť, jak píše Žáčková, tolerujeme násilí, které je páchané na ženách v běžném životě i v reklamě. Přijímáme jej bez požadavků na změnu či sebemenších protestů. (Žáčková 2005:64)

Valdrová se vyjadřuje k užívání obrazu ženy v českých médiích, které dle ní přímo akceptují a dále podporují diskriminaci žen tím, že je zobrazují jako podřízené mužům. Sestavuje jakýsi výčet průjevů sexismu v reklamě:

- „Zneužívání obrazu ženy v reklamě, žena v roli sexuálního objektu.“
 - „Diskriminace z důvodu věku, tzv. ageismus.“
 - „Hierarchizace pohlaví.“ Kde žena je podřizena muži, muž je zobrazen jako ten důležitější a zaměstnanější, žena jako méně důležitá a její práce jako podřadná.
 - „Separace pohlaví. Každé z pohlaví žije svůj vlastní život: muž ve sféře práce, žena ve sféře rodiny.“
 - „Odpírání profesionality.“ Zde Valdřová odmítá využívání žen pouze k zobrazování v typicky ženských profesích a naopak jejich nezobrazování jako zaměstnankyň např. automobilových salónů či bank.
 - „Žena jako fyzicky „slabé“ pohlaví.“ Zde upozorňuje na užívání ženy jako té, která má závažné zdravotní potíže v důsledku nezdravého životního stylu, kdežto muž trpí jen běžnými civilizačními chorobami, které se snadno léčí a jejichž onemocnění si nemohl způsobit sám.
 - „Bezduvodné ignorování žen.“ Tento bod se věnuje problematice nezobrazování žen jako klientek většiny služeb. Jako příklad uvádí Valdřová reklamní slogany směřující jasně k mužské části populace, jakoby ženy tyto služby nebo přístroje nepoužívaly, např. automobil, telekomunikační služby aj.
- (Valdřová, 2004, online)

Szolokiová píše, že společnost za dlouhá staletí své existence vytvořila dva základní obrazy žen, které autorka nazývá „Marie“ a „Eva“. Obraz ženy typu „Eva“ tvoří krásné, štíhlé, mladé, sexy ženy, které jsou ztělesněním hříšnosti. Proti nim stojí obraz ženy typu „Maria“, který symbolizuje ženu neposkvrněnou, čistou, asexuální, obětavou, mateřskou. Dle Szolokiové tyto dva obrazy neboli stereotypy ženství ovlivňují pohled na ženy do dnes. (Szolokiová, 2012 online)

Reklama a ženské časopisy pracují v podstatě stále dokola s těmito dvěma typy zobrazení žen. Pokud chtějí propagovat výrobek pro děti, pleny, stravu nebo kapky na snížení horečky, využívají typu „Marie“, pokud chtějí upoutat pozornost mužů, využijí typu „Eva“, tedy hříšné a svůdné ženy a je jedno, zda ji použijí pro reklamu na automobil, motocykl nebo alkoholický nápoj.

8.3. Žena v dětských publikacích

Různými způsoby předáváme dětem ženský a mužský gender také díky pohádkám, beletrii pro děti, učebnicím, čítankám a dětským časopisům. Ve všech těchto médiích se děti setkávají se světem, který je totožný se světem reálným. V obou těchto světech existují postavy hodné, postavy zlé, postavy, které mají mezi sebou přátelský vztah, postavy, které se vzájemně ovlivňují a nějakým způsobem spolu kooperují. Všechny tyto postavy mají jasně dané role, které jsou od nich očekávány. Nikdo nečeká, že čarodějnice a černokněžníci budou konat dobré skutky, nikdo nečeká, že budou andělé někomu škodit, snad každého, bez ohledu na to, zda jde o dítě či dospělého, by zmátlo, kdyby princezna přijela na vznešeném oři zachránit prince, který spí hlubokým spánkem. Pohádky nám prostřednictvím pohádkových postav, které striktně dodržují genderové stereotypní rozdělení světa na ženský neboli „femininní“ a mužský neboli „maskulinní“, předávají poselství, která se přenášejí z generace na generaci, a neustále tak oddalují možnost vytvoření světa, kde bude rovné postavení žen i mužů a kde nikomu nebude vadit, že prince zachraňuje princezna.

Pohádky a různé příběhy pro děti pracují s modely chování, které jsou do jisté míry vzorem chování odpovídajícího stereotypním modelům. Jakýmkoli způsobem výjimečné či alternativní, přesto však v současné době již široce přijímané modely jsou prezentovány jen výjimečně. (Občanská společnost – návod k použití, 2006 online)

Problematikou zobrazování žen a mužů v pohádkách se zabýval i Čermák a dospěl k tomu, že: *„rozdíly mezi rolemi žen a mužů, zjištěné výzkumem Lenory Weitzmanové z roku 1972, byly šokující. Mužské postavy sehrávaly daleko důležitější role než ženské v poměru 11:1. Když do toho započítáme i pohlaví živočichů s vyjádřeným rodem stoupne nám poměr na neuvěřitelných 95:1! Postavy mužského rodu podnikaly často různá dobrodružství, byly často mimo domov, prováděly různé činnosti, jež využívaly jejich sílu a důvtip. Role jejich postav zaobírá celou škálu činností, ale nejčastěji se jedná o hrdiny, soudce, krále a pod.“* (Čermák, 2003 online)

Čermák dodává, že i přes to, že se situace v poslední době lepší, stále se v pohádkách objevuje postava chrabrého prince a naivní, chudé a submisivní

princezny. Žena je v pohádkách zobrazována jako ta, která čeká na svého vysněného, krásného, moudrého a nebojácného prince, kterého bude milovat, on bude milovat ji a budou spolu žít šťastně až do smrti. (Čermák, 2003 online)

Stereotypní představy nejsou obsahem pouze pohádek, ale nalezneme je téměř ve všech knihách pro děti i pro dospělé. Knihy, které jsou dětem na ZŠ nabízeny ze všem známého Klubu mladého čtenáře, mnohdy předávají genderové stereotypy bez jakýchkoli okolků, a to knihami, které chlapcům dávají podrobné návody, jak se stát např. dobrodruhem, a dívkám nabízejí jasné a podrobné postupy jak být krásnější, sebevědomější, štíhlejší a hlavně úspěšnější u chlapců. Ukazují jim, co mají dělat, aby byly hodné holky ale přesto trochu rebelky. Radí jim, jak skloubit stereotypní model neposkvrněné „Marie“ a hříšné „Evy. Pro ilustraci stačí pouze několik titulků, které nabízí server www.albatros.cz např. *Holky jako nitky*, *A Kdo má rád mě?*, *Módní návrhářkou*, *Jak přežít svou maličkost* atd. První ze jmenovaných knih je prezentována jako kniha o dívkách, které byly extrémně štíhlé, druhá o dívce, která si píše deník o příhodách s „klukovskými idoly“, třetí je pouze pro dívky, které touží být módními návrhářkami, samozřejmě zde není vůbec počítáno s tím, že by se módním návrhářem mohl chtít stát i nějaký chlapec. Poslední uvedená kniha s názvem *Jak přežít svou maličkost* vypráví o dívce, která není spokojená s tím, jak vypadá a je přesvědčena o tom, že se jí kvůli tomu ostatní smějí a řeší svou nemilou situaci se svými přáteli.

Jak je vidět, stačí prolistovat několika knihami pro děti a dospívající a každému je hned jasné, že jsou genderové stereotypy předávány dál a dál novým generacím. Je tedy třeba, aby ženy i nadále bojovaly o změnu zobrazování genderových stereotypů.

9. Gender ve školním prostředí

Školní prostředí hraje velkou roli v socializaci člověka. Každé dítě, které navštěvuje školu po dobu povinné školní docházky (v České republice je stanovena na 9 let), je formováno, vzděláváno a vychovááno. Učitelé a učitelky mu předávají sumu znalostí, které jsou stanoveny RVP a ŠVP, učí dítě základním mravním návykům a současně mu jakoby skrytě předávají genderové stereotypy, prostřednictvím učebnic, svého vlastního jednání a způsobu práce s ním.

Školní prostředí je v současné době především prostředím, ve kterém děti tráví značnou část dne. Do školy docházejí ráno, absolvují 4-8 hodin výuky, dále tráví ve škole v průměru asi 2 hodiny týdně v nějakém mimoškolním zájmovém kroužku, který však vede některý z vyučujících téže školy. Děti jsou tedy neustále v kontaktu se spolužáky, dívkami i chlapci, protože v dnešní době existují především smíšené třídy.

9.1. Škola jako instituce sekundární socializace

Jak již bylo řečeno, člověk prochází tzv. primární socializací, která probíhá v rodině. Zde se dítě poprvé setkává s ženami a muži a s obsahem mužství „maskulinity“ a ženství „femininity“. Získává povědomí o tom, co je pro něj vhodné, jaké hračky a hry jsou pro jeho volný čas legitimní, a je mu jasné, co se od něj ve společnosti očekává, jakým způsobem se smí či nesmí chovat, a je obeznámeno se sankcemi, které mu v případě odklonu od jeho role muže (chlapce) či ženy (dívky) hrozí.

Lucie Jarkovská a Irena Smetáčková rozlišují v souvislosti se školním prostředím dvě odlišné socializace, a to socializaci, která je procesem, v němž se člověk učí normám a hodnotám své společnosti, a socializaci genderovou, která je procesem, v němž se člověk seznamuje s charakteristikami, které společnost přiřazuje mužům a ženám. Dodávají, že socializace má dvojí zaměření, a to zaměření na jedince a na společnost. Zaměření na jedince je vysvětlováno jako potřeba začlenit člověka do společnosti. Zaměření na společnost, je naopak vysvětlováno jako potřeba udržet ve společnosti jistý řád a plynulý vývoj. (Jarkovská, Smetáčková, 2006:14)

Genderová socializace podporuje klasické neboli tradiční pojetí ženství a mužství. Jak uvádí Jarkovská a Smetáčková i nadále se v průběhu školní genderové socializace podporuje orientace na vztahy a spíše pasivita u dívek a rozvoj vyššího sebevědomí a racionality u chlapců. Zde se ukazuje, že škola i přes tlak, který je na ni ze všech stran kladen, není připravena na předávání genderové rovnosti a otevřenosti. Kdyby škola byla schopna vést děti k rozvíjení genderové rovnosti, mohlo by tak dojít ke společenské změně prostřednictvím nejmladší generace, a tak přerušit koloběh předávání genderových stereotypů z generace na generaci. (Jarkovská, Smetáčková 2006:15)

I přes snahu renovovat český školský systém pomocí tvorby RVP a z něj vycházejících ŠVP nedošlo k zakotvení genderové problematiky do těchto nově vzniklých dokumentů. Kristýna Ciprová ve svém příspěvku ve sborníku *Genderovou optikou: zaměřeno na český vzdělávací systém* píše, že by genderová problematika měla být sama o sobě průřezovým tématem, obzvláště uvědomíme-li si, že si průřezová témata kladou za cíl formovat postoje a hodny žáků a žaček a pracovat se soudobými problémy světa, kterým bezpochyby je i genderová problematika. Dodává však, že v RVP pro střední školy bylo na gender pamatováno, avšak pouze jako dílčí aspekt jednoho z tematických okruhů. (Ciprová, 2008:8)

Jarkovská a Smetáčková obrazejí svou pozornost k rozdělování prostoru pro muže a ženy. Jako příklad uvádějí rozdělení toalet na pánské a dámské a dodávají, že se tento rozdělený prostor neodlišuje jen cedulkou s panenkou či panáčkem na vstupních dveřích, ale také odlišnou barvou obkladů, které kopírují „růžový“ a „modrý“ svět mužů a žen. Jako další vyzdvihují problematiku výzdoby školních prostor. Upozorňují na to, že pokud se na chodbách objevují portréty významných osobností, jde většinou o muže, pokud se objevují na chodbách obrazy, jsou jejich autory především muži. Současně věnují pozornost dalšímu dělení prostoru a jejich využívání chlapci či děvčaty, přičemž dívky se dle nich drží spíše jakoby v pozadí, zatímco chlapci se shlukují v prostorách věnovaných sportu nebo počítačové technice. (Jarkovská, Smetáčková 2006:17)

Claire M. Renzetti v knize *Ženy, muži a společnost* upozorňuje na rozdíly ve tvrzeních učitelů a výsledcích výzkumů, které zkoumají, zda učitelé či učitelky nakládají s dětmi ve školním prostředí a ve výuce rovnocenně bez ohledu na pohlaví. Učitelé a učitelky většinou tvrdí, že s dětmi jednájí rovnocenně, že mezi nimi nedělají

žádné rozdíly, a to ani v požadavcích, ani v pozornosti, kterou jednotlivým dětem věnují. Výzkumy však naznačují pravý opak. (Renzetti 2003)

Minarovičová uvádí, že jiné výzkumy poukázaly na konkrétní způsoby a formy předávání genderových stereotypů učiteli a učitelkami dětem. Ti předávají svým žákům stereotypy zpravidla nevědomky, už např. jen tím, že věnují méně pozornosti dívkám než chlapcům. Výzkumy současně ukazují, že se žáky mužského pohlaví učitelé či učitelky častěji komunikují. Důvodem mohou být vyšší nároky chlapců a jejich častější odpovědi na otázky. Zde je dobré vyzdvihnout i fakt vyšší tolerance učitelů a učitelek k mírným přestupkům chlapců proti pravidlům třídy či školy. Zde má autorka především na mysli toleranci odpovědí, které žáci vykřikli nahlas, aniž by se před tím přihlásili, jak bývá zvykem. Stejné chování u dívek nebývá většinou tolerováno a jsou jim uznány pouze ty odpovědi, které vyřknou až po vyvolání. (Minarovičová 2006)

Minarovičová dále upozorňuje na to, že výchovný obsah, který je dívkám a chlapcům předáván, není stejný, a to i přesto, že jsou vzděláváni společně. Liší se nároky a očekávání, které se týkají především mluveného projevu, zájmů a výkonů žáků a žaček. Zde jasně vidíme, že i škola je místem, které odráží celkový společenský kontext včetně jeho rodově/genderově podmíněných stereotypů a předsudků. „*Při vzdelávaní však majú tieto rodové stereotypy a predsudky závažné dôsledky na formovanie osobnosti žiakov a žiačok, ako aj na ich vedomosti a profesijnú perspektívu.*“ (Minarovičová 2006)

Velkou váhu má škola při ovlivňování výběru povolání svých žáků a žaček. Podle Franka a kol. jsou dívky směřovány k určitým povoláním, a to bez ohledu na jejich individuální předpoklady. Jsou zrazovány od tradičně mužských oborů. (Frank, Plesková, Bosáková, 2004)

Minarovičová nabízí krátký výčet očekávání, která učitelé a učitelky směřují k děvčatům a která k chlapcům. Od děvčat se očekává konformnost, poslušnost a schopnost přizpůsobit se. Pochvalu získají za usilovnost, svědomitost a spolehlivost. Chlapce učitelé a učitelky označují jako tvořivější, asertivnější, agresivnější, nepokojnější, impulzivnější, nepozornější a jako ty, kdo mají tendence k lajdáctví. (Minarovičová 2006)

Po dobu školní socializace získají děvčata větší sebekritičnost. V případě, že ve škole získají úspěch a mají dobré výsledky, připisují to vlastní pracovitosti, nikoli schopnostem. Na neúspěch reagují stažením se do sebe a touhu po úspěchu přesunou

z oblasti dobrých známek do oblastí sociálních vztahů. Prioritou se pro ně stává vzhled a popularita.(Minarovičová, 2006 online)

Chlapci jsou na tom obráceně. Po dobu školní socializace se chlapci jeví sebevědomější než děvčata. Na rozdíl od děvčat bývají méně sebekritičtí. Za příčinu vyššího sebevědomí chlapců lze považovat tendenci učitelů a učitelek předkládat chlapcům tvrzení, která je nabádají k vyšším výkonům. Říkají jim, že mají na víc, že schopnosti, které mají, lze využít k vyšším výkonům. Připisování úspěchu schopnostem žáka je velmi motivující a vede k vyššímu sebevědomí. Naopak nedostatečné výsledky, tudíž neúspěchy, připisují učitelé a učitelky nedostatku motivace a usilovnosti. Samotní chlapci však připisují neúspěchy vnějším okolnostem, především obtížnosti zadaných úkolů, nespravedlivému hodnocení apod.(Minarovičová, 2006 online)

Faktor, který se na školách bohužel objevuje stále častěji a který má za následek snížení sebevědomí žáků, je sexismus². Sexistické zesměšňování a urážky ničí sebedůvěru žáků či žaček, ke kterým jsou narážky směřovány. Brání jim využívat při vzdělání své schopnosti naplno.(Minarovičová, 2006 online)

K celé této problematice se ve shodě s materiály užitými v této kapitole vyjadřuje internetový server Nesehnutí.cz.

Je důležité si uvědomit, že škola má být prostředím, které je příznivé pro vývoj dítěte, a to jak vývoj fyzický, tak především psychický. Musíme tedy dbát na to, abychom žáky a žačky stejnoměrně motivovali, chválili, přiměřeně trestali, abychom jim dali stejný prostor pro vyjádření vlastních názorů a snažili se co nejvíce oprostít od jakýchkoli předsudků a stereotypů.

9.2. Formální kurikulum versus skryté kurikulum

Cílem školní docházky je předat dítěti sumu znalostí, které tvoří základ pro jeho budoucí život. Tedy znalosti, které jsou dětem předkládány především pomocí učebnic, představují tzv. formální kurikulum, naproti tomu stojí tzv. kurikulum skryté, o kterém Irena Smetáčková a Jana Valdřová píší: „ *Neformální kurikulum představuje všechny skryté obsahy, formy a praktiky, které nejsou bezprostředním cílem školního*

² Sexismus je diskriminace z hlediska pohlaví nebo zdůrazňování sexuality, orientace na sex.

vzdělávání, ale přesto jsou v jeho rámci realizovány. Jejich vliv na žákyně a žáčky je velmi silný a může být nebezpečný, protože mu vyučující ani studující nevěnují záměrnou pozornost. Platí tedy, že pokud je smýšlení vyučujících zatíženo stereotypy, budou se pravděpodobně odrážet v neformálním kurikulu.“ (Smetáčková, Valdřová 2006:27)

Havlík a Kořa píší, že: „(...) *skryté kurikulum zahrnuje řadu výchovných a vzdělávacích prvků, které jsou žáky osvojovány nad rámec učebního plánu, a to jak v době vymezené na vyučování či o přestávkách, tak v řadě neformálních aktivit, při kontaktech s vrstevníky pod.*“ (Havlík, Kořa, 2007:110)

Obsah skrytého kurikula se v posledních desetiletích stal jedním z velkých badatelských témat. Havlík a Kořa přitom dodávají, že mnohé obsahy skrytého kurikula v podstatě nejsou badatelům skryty, ale mají je neustále před očima, protože podstata jejich skrytosti je právě v tom, že jsou ve škole považovány za naprosto samozřejmé, i když se v podstatě jedná o sociální konstrukce a zvyklosti vytvořené kulturní tradicí. (tamtéž:113)

Nejen Havlík a Kořa, ale i Smetáčková a Valdřová se zabývají obsahem skrytého kurikula. Smetáčková a Valdřová se zaměřují především na hledání obsahů skrytého kurikula v učebnicích a zaměřují se na ilustrace, jazyk a příklady, které přímo odrážejí genderové stereotypy, jež nepochybně vždy jsou a bohužel i nadále budou součástí skrytého kurikula.

Smetáčková a Valdřová upozorňují na předávání genderových stereotypů i prostřednictvím ilustrací, se kterými se žáci a žáčky v učebnicích setkávají. Pozastavují se nad tím, že muži jsou v učebnicích zobrazováni častěji než ženy a především v pohybu, při práci či vykonávání nějakého koníčku, kdežto ženy jsou zobrazovány jako pečovatelky o domácnost a druhé lidi. (Smetáčková, Valdřová 2006:29)

Dále se jejich pozornost obrací k jazykovému jevu zvanému „*generické maskulinum*“, které je užíváno pro obecné označení skupin mužů a žen, ale má podobu mužského rodu, čímž jsou ženy jakoby upozaděny a v textu to budí dojem, že se ženy situací, o kterých je v něm psáno, aktivně neúčastní.(tamtéž:29)

Velkou skupinou dokumentů, ze kterých se ženy jakoby vytratily, tvoří nejrůznější formuláře. V těchto dokumentech se většinou používají slova pouze v mužském rodě – tzv. generické maskulinum. Generické maskulinum v sobě implicitně zahrnuje i osoby ženského rodu. I přesto, že všechna tato generická

maskulina mají svůj ženský ekvivalent, používají se především rody mužské, a to i v případě, že se jedná pouze o ženy nebo o skupinu žen. (Frank, Plesková, Bosáková 2004)

O generickém maskulinu se vyjadřuje i Valdřová, která tvrdí, že v případě užití generického maskulina v komunikaci se většinou posluchačů spojí toto slovo s jedincem mužského pohlaví. Dále upozorňuje na fakt, že v angličtině, francouzštině, němčině a dalších jazycích byl v generickém maskulinu odhalen mechanismus, který znevýhodňuje ženy. I díky tomuto bylo v řadě zemí EU zakázáno inzerovat nabídky zaměstnání v generickém maskulinu. (Valdřová, 2006)

K vyjádření jakékoli reality pomocí genderově citlivého jazyka není ničím složitým. Nemusí se stále vypisovat oba tvary např. „učitel a učitelka“, ale lze je nahradit slovem např. „vyučující“, použít závorčky např. „učitel(ka)“ nebo lomítko např. „učitel/ka“. Existují případy, kdy se nemusejí uvádět tvary pro obě pohlaví, ale nahradí se jiným slovním spojením, např. „kurzy pro učitele a učitelky“ se nahradí slovním spojením „učitelské kurzy“. (Občanská společnost – návod k použití, 2006 online)

Smetáčková a Valdřová píší, že učebnice mají moc utvořit z genderově rozděleno světa normu, kterou žáci a žákyně vnímají jako samozřejmou součást světa, ve kterém žijí a na základě níž si hledají v tomto svém světě své místo. (Smetáčková, Valdřová 2006 str. 29) Dále píší, že jak příklady, které jsou v učebnicích uváděny pro lepší pochopení učiva, ilustrace, tak jazyk přispívají k předávání genderových stereotypů a: *“Vedou k tomu, že si studující z učebnice mohou odnést vědomí, že existuje jakási hranice mezi světem žen a světem mužů. Podle těchto učebnic se ženy a muži liší svým vzezřením, charakteristikami a činnostmi, které vykonávají. A tyto si nejsou rovné, nýbrž vše, co souvisí s muži, se těší většímu významu a prestiži.”* (tamtéž:29)

Křížková a Pavlica ve své knize Management genderových vztahů věnují celou kapitolu genderové analýze učebnic a píší, že učebnice hrají velice významnou roli při ovlivňování jednání a myšlení dětí a vyzdvihují především úlohu učebnic občanské výchovy. (Křížková, Pavlica 2004:82)

Smetáčková a Valdřová nabízejí definici genderově korektních učebnic: *“Genderově korektní učebnice, tj. učebnice, která nestaví na genderových stereotypech a nezpůsobuje tedy jejich reprodukci, by měla splňovat následující nároky:*

- *Učebnice je nárokově otevřená a pestrá. Nahlíží na témata z různých úhlů pohledů a předkládá i protichůdné poznatky.*
- *Učebnice představuje všechna relevantní témata, žádná podstatná témata neopomíjí a všechna nahlíží s respektem. Věnuje se souvislostem, které obsahují genderový aspekt.*
- *Učebnice ukazuje různé životní styly žena mužů, včetně různých sexuálních orientací. Neprezentuje ženy pouze v tradičním spojení s domácností a muže s veřejnou sférou, nýbrž zdůrazňuje šířku možných uplatnění v návaznosti na individuální dispozice a zájmy.*
- *Učebnice využívá pro výklad učiva větší množství příkladů z různých oblastí každodenního života.*
- *Příklady a ilustrace používané v učebnicích věnují stejný prostor ženám i mužům, zobrazují je v různých a srovnatelných situacích, neodkazují je výhradně do oblasti , které jsou stereotypně spojovány s ženami či s muži.*
- *Učebnice oslovuje stejnou měrou dívky i chlapce, nepoužívá nadměrně často generické maskulinum a vyhýbá se jazykovým klišé týkajícím se žen a mužů.”*

(Smetáčková, Valdřová, 2004:30)

Praktická část

10. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zachytit vnímání genderu a genderových rolí dívkami na druhém stupni ZŠ. Pozornost byla zaměřena především na to, zda si dívky „tlak“ genderu uvědomují, zda jej nějak hodnotí, jak se k rodově podmíněným rolím staví a zda by chtěly své postavení z hlediska genderu měnit.

11. Metodika a charakteristika výzkumného šetření u kvantitativního i kvalitativního výzkumu

Pro svou práci jsem si vybrala jak kvantitativní, tak kvalitativní výzkumné šetření. Jsem přesvědčena, že především v problematice genderu je dobré skloubit v této práci výhody obou typů výzkumů a minimalizovat tak možné nedostatky toho či onoho typu výzkumu.

Z metod, které nabízí **kvantitativní výzkum**, jsem zvolila metodu *dotazníku*. Dotazník obsahoval celkem 13 otázek různého typu. Obsahoval otázky s možností výběru z předvolených odpovědí, otázky, ve kterých respondentky zaškrtnou tvrzení, se kterými souhlasí a otázky, na které měly možnost samy odpovědět.

Dotazníky jsem rozeslala na několik základních škol v Jihočeském a Středočeském kraji, přičemž se mi vyplněné dotazníky vrátily pouze z jedné ZŠ v Jihočeském kraji a ze dvou ZŠ v kraji Středočeském. Zástupkyní Jihočeského kraje byla CZŠ Rudolfová v Českých Budějovicích, která se stala reprezentantkou vzorku respondentek z velkého města. Zástupkyní Středočeského kraje se stala ZŠ v Neveklově (okres Benešov), jejíž respondentky představují vzorek z malého města, a ZŠ Tuchlovice (okres Kladno), která společně se svými respondentkami představuje vzorek z vesnice.

Dotazníky byly předloženy k vyplnění pouze dívkám na druhém stupni ZŠ. Přičemž v Českých Budějovicích odevzdalo kompletně vyplněný dotazník celkem 55 respondentek, v Neveklově celkem 21 respondentek a v Tuchlovicích celkem 24 respondentek. Ke zpracování byly vybrány dotazníky dívek, které pocházely z místa šetření, tudíž dívky, které vyplňovaly dotazník v Českých Budějovicích, bydlely v Českých Budějovicích apod. Celkový počet kompletně vyplněných dotazníků tvoří

počet 100. Dotazníkové šetření bylo uskutečněno v období říjen-listopad 2011. Dotazníky byly anonymní.

V oblasti **kvalitativního výzkumu** jsem si zvolila metodu **hloubkových rozhovorů**. Zvolila jsem rozhovory pomocí návodu (Hendl, 2005), dotazované dívky měly možnost samy hovořit na dané téma. Sjednocujícím prvkem všech rozhovorů byla úvodní otázka. Vzhledem k tomu, že dotazované dívky nebyly příliš sdílné, byly často kromě otevřených otázek pokládány i otázky sondážní. Rozhovory byly se svolením dotazovaných dívek nahrávány na diktafon. Dotazovanými byly dívky, které navštěvovaly různé ročníky druhého stupně ZŠ. Celkem bylo dotazováno 6 dívek. 4 dívky rozhovor odmítly z časových důvodů. Při výběru dívek pro uskutečnění rozhovoru jsem postupovala tak, že jsem oslovila všechny dívky z druhého stupně a poprosila je o rozhovor. Dívky měly týden na rozmyšlenou a nakonec svolilo deset dívek, rozhovory byly uskutečněny pouze se šesti z nich, čtyři odmítly v den plánovaného rozhovoru. Rozhovory byly uskutečněny v prosinci 2011 v Českých Budějovicích. Všem dotazovaným bylo přislíbeno, že v této práci nebudou uvedena jejich pravá jména, proto jsou v práci uvedena pozměněná jména.

11.1. Hypotézy výzkumné práce – kvantitativní výzkum

H1 Otázka č. 1: Respondentky budou častěji jako *typicky ženské vlastnosti* označovat – mírumilovnost, svědomitost, píle, poslušnost a podřízenost, jako *typicky mužské vlastnosti* – síla, cílevědomost, odvážnost, rozhodnost, nepořádnost a ješitnost a jako *vlastnosti typické pro obě pohlaví* temperamentnost a pracovitost.

H2 Otázka č. 2: Respondentky budou souhlasit se všemi nabízenými tvrzeními, a to s tvrzeními: *Žena se vždy stará o děti. Muž je živitel rodiny. Povinností ženy je starat se o domácnost. Muž vždy vydělává více peněz. Jsou povolání, která jsou pouze pro ženy a povolání, která jsou pouze pro muže. Sekání dříví je mužská práce. Mytí nádobí je ženská práce. Růžová barva je pro holky. Modrá barva je pro kluky. Holky jsou hodnější než kluci. Kluci jsou zlobivější než holky. Není správné, aby se holka chovala jako kluk. Není správné, aby se kluk choval jako holka. Holky nemají stejné záliby jako kluci. Kluci nemají stejné záliby jako holky. Být holka znamená být slabší. Být kluk znamená být silnější. Muž je hlava rodiny.*

H3 Otázka č. 3: Na otázku: *O domácnost se stará více...* se bude nejčastěji objevovat odpověď a) žena.

H4 Otázka č. 4: Respondentky budou pro tvrzení: *Žena se má přizpůsobovat muži* nejčastěji vybírat odpověď a) ano .

H5 Otázka č. 5: Na otázku: *Co je pro ženu důležitější* budou respondentky nejčastěji vybírat odpověď b) rodina.

H6 Otázka č. 6: Na otázku: *Co je pro muže důležitější* budou repondentky častěji vybírat odpověď a) kariéra.

H7 Otázka č. 7: V odpovědích respondentek se budou jako *povinnosti, které mají holky a kluci ne* objevovat činnosti spojené s péčí o domácnost nebo rodinu.

H8 Otázka č. 8: Jako *povolání, která jsou pouze pro ženy*, budou respondentky nejčastěji uvádět povolání učitelka, uklízečka a zdravotní sestra.

H9 Otázka č. 9: Na otázku: *Je dobře, že mají ženy a muži jiné povinnosti* bude v odpovědích respondentek převládat odpověď a) ano.

H10 Otázka č. 10: Repondentky budou na otázku: *Kdyby ses mohla rozhodnout, zda být muž nebo žena, byla bys* nejčastěji vybírat odpověď b) žena.

H11 Otázka č. 11: Respondentky budou nejčastěji uvádět, že *se od nich jako od žen očekává* následující– starat se o rodinu, o domácnost, a to, že budou poslušné.

H12 Otázka č. 12: V odpovědích respondentek bude na otázku: *Souhlasíš s tím, co se od tebe očekává* převládat odpověď a) ano.

H13 Otázka č. 13: Repondentky budou jako *problémy, se kterými se v životě potýká jen žena* nejčastěji uvádět odpovědi – menstruace a porod.

12. Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu

12.1. Dotazníkové šetření

Otázka č. 1 - Zakroužkuj vlastnosti, které jsou typické pro ženy, škrtni vlastnosti, které jsou typické pro muže, a podtrhni vlastnosti, které jsou typické pro obě pohlaví

	České Budějovice (%)			Tuchlovice (%)			Neveklov (%)		
	ženy	muži	obě pohlaví	ženy	muži	obě pohlaví	ženy	muži	obě pohlaví
mírumilovnost	82	4	14	71	0	29	85	5	10
síla	5	85	10	4	75	21	0	100	0
temperamentnost	32	15	53	25	4	71	34	14	52
cílevědomost	18	22	60	21	8	75	14	19	67
svědomitost	60	7	33	38	4	58	38	10	52
píle	56	2	42	63	4	29	62	10	29
odvážnost	13	51	36	21	54	25	5	67	29
rozhodnost	31	29	40	29	8	63	46	18	36
nepořádnost	2	78	20	0	92	8	10	71	19
poslušnost	83	2	15	63	8	29	85	10	5
ješitnost	5	64	31	13	58	33	42	29	29
podřízenost	40	24	36	54	13	29	38	14	48
pracovitost	51	9	40	29	17	54	24	33	43

Mírumilovnost označilo za typicky ženskou vlastnost 82% respondentek v Č. Budějovicích 71%, v Tuchlovicích a 85% v Neveklově.

Proti tomu **sílu** označila většina respondentek ve všech třech ZŠ jako typicky mužskou vlastnost, a to vyjádřeno v procentech, v Českých Budějovicích 85%, v Tuchlovicích 75% a v Neveklově 100% respondentek.

Obdobný, i když ne tak markantní rozdíl mezi výsledky ve všech třech ZŠ je patrný u přiřazení **temperamentnosti** jako typické vlastnosti pro obě pohlaví. Tento výběr učinilo v Českých Budějovicích 53%, v Tuchlovicích 71% a v Neveklově 52%.

Na **cílevědomosti** jako vlastnosti typické pro obě pohlaví se opět shodly respondentky všech tří ZŠ v procentuálním výsledku v Českých Budějovicích 60%, v Tuchlovicích 75% a v Neveklově 67%.

První názorový rozdíl mezi respondentkami je patrný u **svědomitosti**. Tuto vlastnost označilo v Českých Budějovicích 60% respondentek jako typicky ženskou

vlastnost, proti tomu ji jako vlastnost typickou pro obě pohlaví označilo 58% respondentek v Tuchlovicích a 52% respondentek v Neveklově.

Shodu ve všech třech ZŠ vidíme v přiřazení **píle** jako typicky ženské vlastnosti. V Českých Budějovicích ji takto zvolilo 56%, v Tuchlovicích 63% a v Neveklově 62% respondentek.

Jako typicky mužskou vlastnost označilo v Českých Budějovicích 51% , v Tuchlovicích 54% a v Neveklově 67% respondentek **odvážnost**.

Respondentky v Českých Budějovicích (40%) a v Tuchlovicích (63%) shodně přiřadily **rozhodnost** mezi vlastnosti typické pro obě pohlaví, kdežto v Neveklově (46%) tuto vlastnost přiřadily respondentky k vlastnostem typicky ženským.

Nepořádnost označilo jako typicky mužskou vlastnost ve všech ZŠ více jak 50% respondentek, konkrétně v Českých Budějovicích 78%, v Tuchlovicích 92% a v Neveklově 71% respondentek.

Poslušnost jednoznačně označily respondentky ve všech třech ZŠ jako vlastnost typicky ženskou a to v Českých Budějovicích 83%, v Tuchlovicích 63% a v Neveklově 85%.

Ješitnost označily respondentky v Českých Budějovicích (64%) a v Tuchlovicích (58%) jako typicky mužskou vlastnost, kdežto v Neveklově (42%) ji respondentky přiřadily k vlastnostem typickým pro ženy.

Podřízenost označilo 40% respondentek v Českých Budějovicích a 54% v Tuchlovicích jako vlastnost typicky ženskou. Jako typickou vlastnost pro obě pohlaví ji označilo 48% respondentek v Neveklově.

Poslední vlastnost a to **pracovitost** označilo 51% respondentek v Českých Budějovicích jako vlastnost typickou pro ženy. 54% respondentek v Tuchlovicích a 43% respondentek v Neveklově ji však přiřadilo k vlastnostem typickým pro obě pohlaví.

Otázka č. 2 - Zakroužkuj tvrzení, se kterými souhlasíš

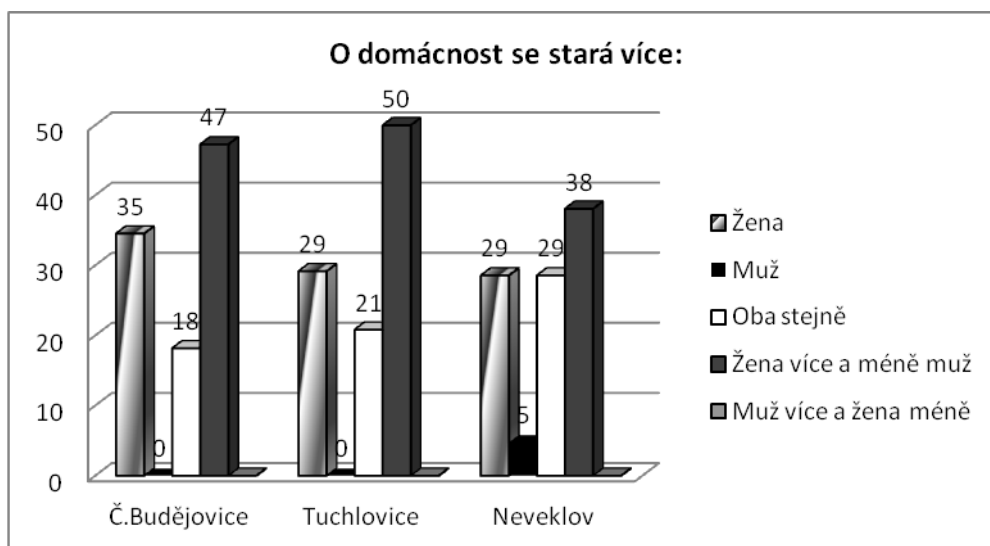
	Č. Budějovice (%)	Tuchlovice (%)	Neveklov (%)
Žena se vždy stará o děti.	47	67	43
Muž je živitel rodiny.	71	71	76
Povinností ženy je starat se o domácnost.	56	75	52
Muž vždy vydělává více peněz.	33	38	29
Jsou povolání, která jsou pouze pro ženy a povolání, která jsou pouze pro muže.	64	58	81
Sekání dříví je mužská práce.	73	71	86
Mytí nádobí je ženská práce.	44	58	43
Růžová barva je pro holky.	36	42	62
Modrá barva je pro kluky.	16	25	48
Holky jsou hodnější než kluci.	64	46	62
Kluci jsou zlobivější než holky.	60	50	90
Není správné, aby se holka chovala jako kluk.	60	58	67
Není správné, aby se kluk choval jako holka.	67	58	81
Holky nemají stejné záliby jako kluci.	44	50	43
Kluci nemají stejné záliby jako holky.	47	46	62
Být holka znamená být slabší.	33	29	33
Být kluk znamená být silnější.	36	38	57
Muž je hlava rodiny.	49	58	71

Výše uvedená tabulka celkově shrnuje procentuální souhlas respondentek ze všech tří ZŠ s příslušnými tvrzeními.

Jako procentuálně zajímavé se jeví tvrzení: „Muž je živitel rodiny.“, se kterým v Českých Budějovicích souhlasí 71%, v Tuchlovicích též 71% a v Neveklově 76% respondentek. Podobně **vysoké procento souhlasu** vykazuje i tvrzení: „Sekání dříví je mužská práce.“, s kterým souhlasí v Českých Budějovicích 73%, v Tuchlovicích 71% a v Neveklově 86% respondentek.

Naopak velice **nízké procento souhlasu** se objevuje u tvrzení: „Muž vždy vydělává více peněz.“, kde souhlasilo v Českých Budějovicích pouhých 33%, v Tuchlovicích 38% a v Neveklově jen 29% respondentek. Podobně nízký souhlas nacházíme i u tvrzení: „Modrá barva je pro kluky.“ Kde souhlasilo v Českých Budějovicích jen 16%, v Tuchlovicích 25% a v Neveklově 48% respondentek. Poslední tvrzení, které též vykazuje nízké procento souhlasu je tvrzení: „Být holka znamená být slabší.“ Kde svůj souhlas vyjádřilo v Českých Budějovicích 33%, v Tuchlovicích 29% a v Neveklově 33% respondentek.

Otázka č. 3 – O domácnost se stará více

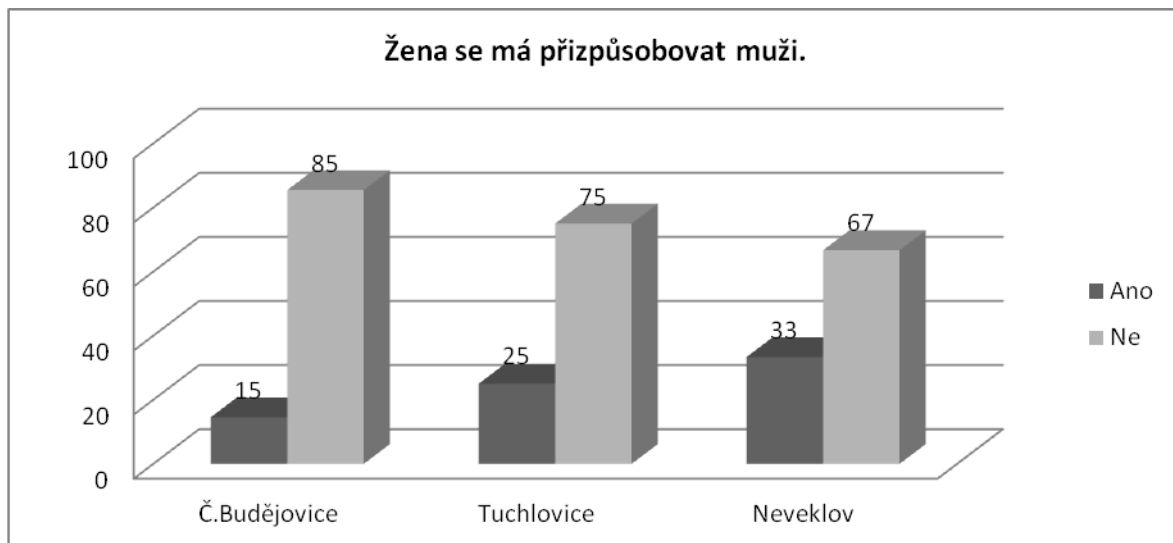
V CZŠ v Českých Budějovicích se nejčastěji objevovala odpověď – Žena více a muž méně, odpovědělo tak 47% respondentek. Tato odpověď převládala i v ZŠ v Tuchlovicích, kde takto odpovědělo 50% respondentek, i v ZŠ v Neveklově, kde tuto odpověď zvolilo 38% respondentek.

Nejméně odpovědí zaznamenaly možnosti Muž a Muž více a žena méně.

Z genderových hlediska je však zajímavé, že nad odpovědí Žena převládají odpovědi, které zahrnují obě pohlaví, tedy nejčastější odpověď Žena více a méně muž a odpověď Oba stejně, kterou si zvolilo v Českých Budějovicích 18% respondentek, v Tuchlovicích 21% respondentek a v Neveklově 29% respondentek.

Odpověď Žena si zvolilo 35% respondentek v Českých Budějovicích a v Tuchlovicích i v Neveklově si tuto odpověď zvolilo 29% respondentek.

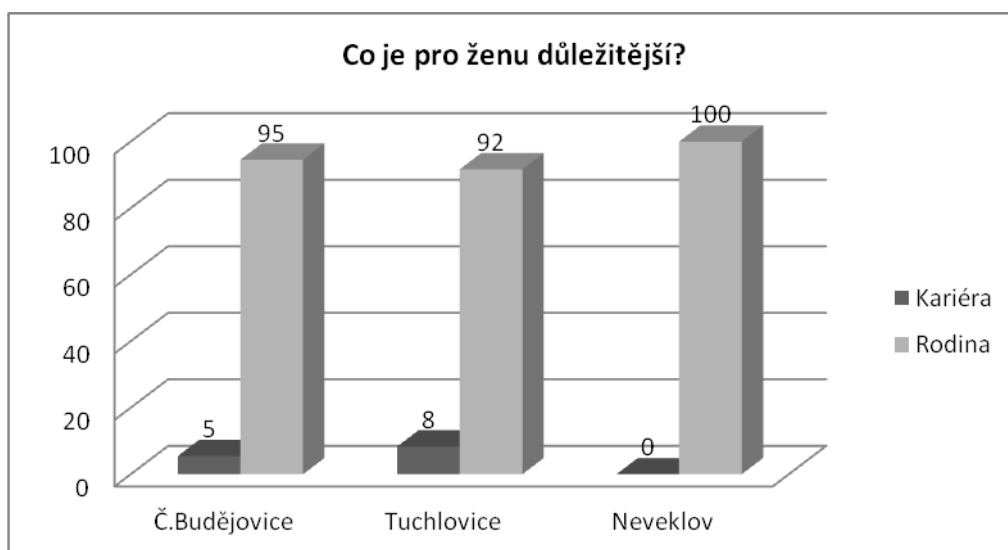
Otázka č. 4 – Žena se má přizpůsobovat muži.

Na otázku: Žena se má přizpůsobovat muži nejvíce respondentek ze všech tří škol zvolilo odpověď Ne. V Českých Budějovicích tak učinilo 85% respondentek, v Tuchlovicích 75% a v Neveklově 67%.

Odpověď Ano zvolilo V Českých Budějovicích pouze 15% respondentek, v Tuchlovicích 25% a v Neveklově 33% respondentek.

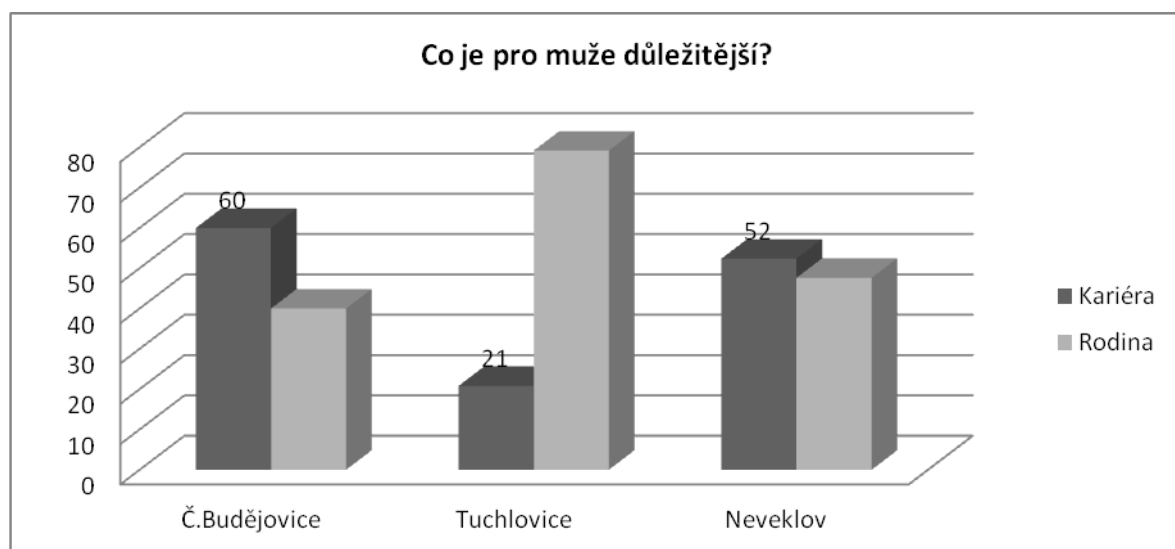
Otázka č. 5 – Co je pro ženu důležitější?

Respondentky ve všech třech základních školách nejčastěji volily odpověď Rodina a to v Českých Budějovicích 95%, v Tuchlovicích 92% a v Neveklově 100%.

Odpověď Kariéra vybíralo mizivé procento respondentek. V Českých Budějovicích tak učinilo pouze 5% respondentek, v Tuchlovicích 8% a v Neveklově 0% respondentek.

Otázka č. 6 – Co je pro muže důležitější?

Na otázku Co je pro muže důležitější zvolilo v Českých Budějovicích 60% respondentek odpověď Kariéra, v Tuchlovicích tuto odpověď zvolilo 21% respondentek a v Neveklově si tuto odpověď vybralo 52% respondentek.

Překvapivý je výsledek v Tuchlovicích, kde respondentky nejčastěji vybíraly odpověď Rodina, a to v 79%, což neodpovídá genderovým předpokladům. Tato odpověď v Českých Budějovicích byla vybrána pouhými 40% a v Neveklově 48%. Přičemž v Neveklově je poměr obou odpovědí jen velice malý a naproti tomu v Tuchlovicích je rozdíl mezi četností odpovědi Kariéra a Rodina značný.

Otázka č. 7 - Napiš povinnosti, které mají holky a kluci ne (minimálně dvě)

Na tuto otázku měly respondentky možnost odpovědět libovolně. Uvedu všechny odpovědi, které respondentky uvedly i kolikrát se tyto odpovědi objevily. Vzhledem k různosti a menší četnosti odpovědí není vhodné zpracovávat odpovědi v tabulce či grafu. Odpovědi uvádím bez jakékoli korekce.

Odpovědi zaznamenané respondentkami v Českých Budějovicích (celkový počet respondentek 55): **29x vařit, 21x uklízet, 15x porodit dítě, starat se o děti,** 14x žehlit, 13x prát prádlo, 7x domácnost, nakupovat, 6x šití, 5x mytí nádobí, starat se o sebe, 3x starat se o rodinu (děti i muže), líčit se, být upravená, vonět, luxovat, 2x domácí práce, nosit sukně a šaty, 1x větší náchylnost k chorobám, rodina, rozumnost, rozmnožování, radit dětem, holit se, kojit, schovat se dobře ve společnosti, menstruace, být čistotná, živit děti, věnovat se dětem, svědomitost, mírumilovnost, píle, pořádnost, starat se o sourozence, pomáhat rodičům, zabezpečit dítě, vydělat peníze (ale méně než muž), zalévat květiny, být hodná, být hezká, řešit více problémů, 1x respondentka neuvedla nic, ale poznamenala: „Někteří kluci hodně holkám pomáhají, tím pádem dělají to samé jako dívky.“

Odpovědi zaznamenané respondentkami v Tuchlovicích (celkový počet respondentek 24): **8x uklízení, 5x žehlení, mytí nádobí, 4x vařit,** 3x rození dětí, prát, pomáhat v domácnosti, starat se o domácnost, líčit se, 2x starost o děti, holky i kluci mají stejné povinnosti, stará se o svoji rodinu, hezky se oblékat, pomlouvat, 1x učit se s dětmi, mýt se, česat se, čistit si zuby, učit se vařit, nosit podprsenku, kojit děti, péct, luxovat, starat se, pečovat o sebe, mít ráda své děti, hrát si s panenkami, učit se, oblékat se do minisukní, přihloupě se usmívat, být milá, holit se, chodit na prohlídky k doktorům, brát antikoncepční pilulky.

Odpovědi zaznamenané respondentkami v Neveklově (celkový počet respondentek 21): **11x uklízení, 8x porod, 7x vynášet smetí,** 6x péče o děti, 5x malovat se, 4x starat se o sebe, kojit, mýt nádobí, luxovat, 3x sex, prát prádlo, 2x být hodná, nakupovat, lakovat si nehty, 1x vynášet smetí, nosit náušnice, mít partnera, oblékat se jako holka, žehlit, věšet prádlo, starat se o mladší, nosit podprsenku, česat si vlasy, svlékat se, kariéra, být přizpůsobivá, šít, dělat práci za kluky.

Otázka č. 8 - Napiš povolání, která jsou pouze pro ženy (minimálně dvě)

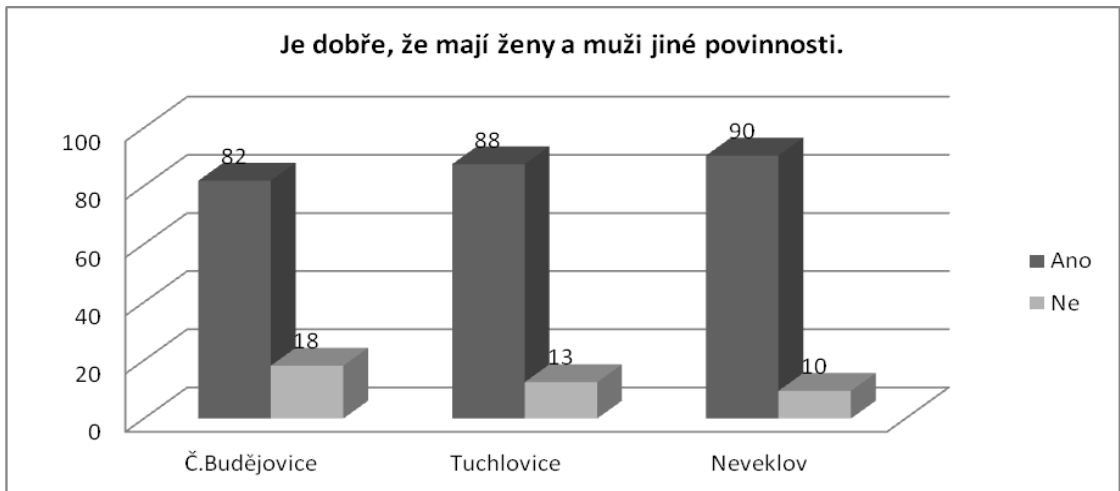
Na tuto otázku měly respondentky možnost odpovědět libovolně. Uvedu všechny odpovědi, které respondentky uvedly i kolikrát se tyto odpovědi objevily. Vzhledem k různosti a menší četnosti odpovědí není vhodné zpracovávat odpovědi v tabulce či grafu. Odpovědi uvádím bez jakékoli korekce.

Odpovědi zaznamenané respondentkami v Českých Budějovicích (celkový počet respondentek 55): **27x uklízečka, 18x zdravotní sestra, 14x švadlena**, 11x letuška, 10x kuchařka (ve škole), 9x kadeřnice, prostitutka, 7x sekretářka, kosmetička, 6x řeholnice, modelka, 5x chůva, porodní asistentka, 4x striptérka, gynekoložka, květinářka, manikérka, 3x prادلena, učitelka, tanečnice, masérka, 2x krasojedkyně, učitelka v MŠ, kořenářka, šatnářka, pedikérka, 1x doktorka, architektka, sociální pracovníce, cukrářka, věštkyně, umělecká sklářka, úřednice, maskérka, učitelka 1.stupně, účetní, psychologička, chovatelka koní, prodavačka oblečení, prodavačka bot, 1x se objevily i následující poznámky „Neřekla bych, že jsou povolání, která jsou výhradně pro ženy nebo pro muže.“ „V dnešní době to moc na „mužské“ a „ženské“ práce rozdělené není.“ „Myslím si, že jak muž, tak žena mohou dělat cokoli, ať je to „ženské“ nebo „mužské“ povolání.“

Odpovědi zaznamenané respondentkami v Tuchlovicích (celkový počet respondentek 24): **14x kosmetička, 5x uklízečka, prodavačka, baletka, 4x kadeřnice, zdravotní sestra, modelka, květinářka**, 3x sekretářka, tanečnice, 2x letuška, učitelka v MŠ, návrhářka, 1x barmanka, avonlady, herečka v reklamě na barvu na vlasy, lékárnice, atletka, zahradnice, maskérka.

Odpovědi zaznamenané respondentkami v Neveklově (celkový počet respondentek 21): **14x uklízečka, 11x kadeřnice, 10x učitelka**, 9x striptérka, zdravotní sestra, 7x prostitutka, 5x kosmetička, 3x sekretářka, prodavačka, 2x sociální pracovníce, zahradnice, 1x masérka, pečovatelka o postižené lidi, kuchařka.

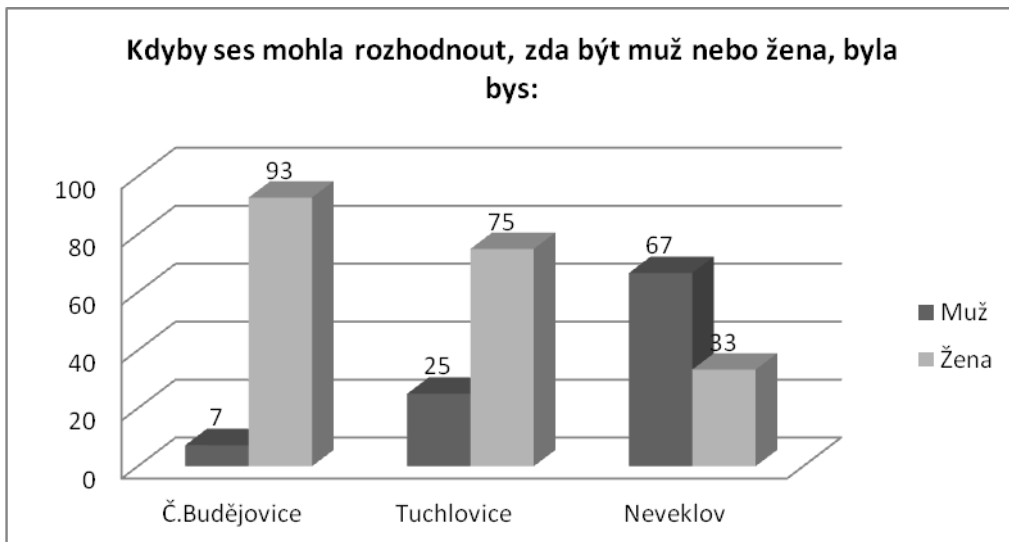
Otázka č. 9 - Je dobře, že mají ženy a muži jiné povinnosti

Na otázku č. 9 volila většina respondentek ve všech třech ZŠ odpověď Ano. V Českých Budějovicích takto odpovědělo 82%, v Tuchlovicích 88% a v Neveklově 90% respondentek.

Odpověď Ne si zvolilo v Českých Budějovicích 18%, v Tuchlovicích 13% a v Neveklově jen 10% respondentek.

Otázka č. 10 – Kdyby ses mohla rozhodnout, zda být muž nebo žena, byla bys

Velice zajímavé procentuální rozložení odpovědí nalezneme u otázky: Kdyby ses mohla rozhodnout, zda být muž nebo žena, byla bys.

V Českých Budějovicích i v Tuchlovicích převládla odpověď Žena, zvolilo si ji v Českých Budějovicích 93% a v Tuchlovicích 75% respondentek. Odpověď muž si zvolilo v Českých Budějovicích jen 7% a v Tuchlovicích jen 25% respondentek.

Zajímavé je, že v Neveklově převládala odpověď Muž, a to 67%, oproti odpovědi Žena, kterou si zvolilo jen 33% respondentek.

Otázka č. 11 - Od tebe jako od ženy se očekává

Na tuto otázku měly respondentky možnost odpovědět libovolně. Uvedu všechny odpovědi, které respondentky uvedly i kolikrát se tyto odpovědi objevily. Vzhledem k různosti a menší četnosti odpovědí není vhodné zpracovávat odpovědi v tabulce či grafu. Odpovědi uvádím bez jakékoli korekce.

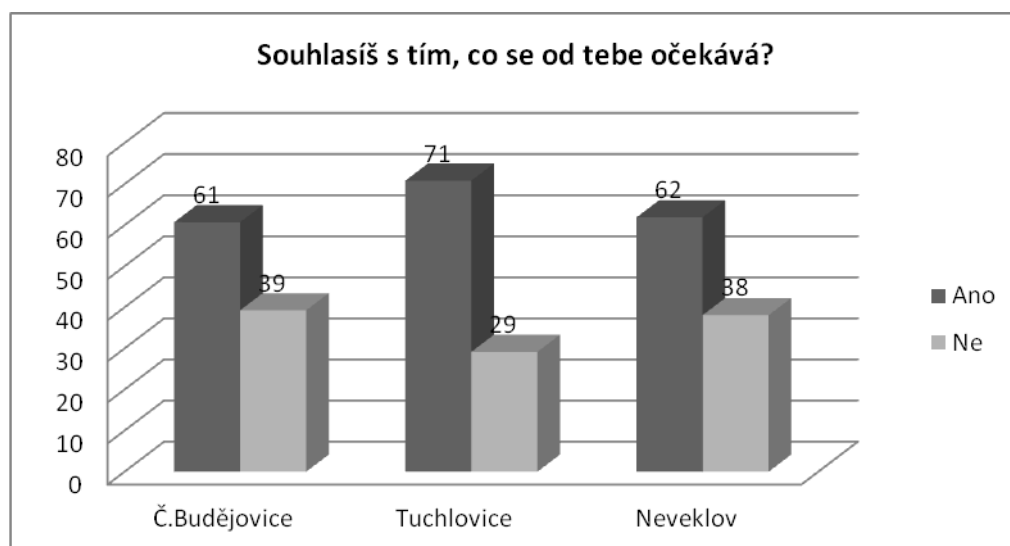
Odpovědi zaznamenané respondentkami v Českých Budějovicích (celkový počet respondentek 55): 29x **starat se o děti**, 20x **starat se o domácnost**, 18x **uvařit**, 15x porodit dítě, starat se o manžela, 10x vydělat peníze, 6x poslušnost, pořádnost, 5x být hodná, svědomitost, píle, 4x vychovávat děti, chytrost, nakupovat, mýt nádobí, prát prádlo, věrnost, pracovitost, 3x zodpovědnost, zabezpečení a láska k rodině a okolí, být milá, líbit se mužům, učit se, úspěch, šit, péče, 2x dohlížení na chod rodiny, vystudovat, spolehlivost, být čistotná, poslouchat muže, duševní síla, v případě otěhotnění opustit práci a jít na mateřskou, podřízenost, mírumilovnost, ochota, 1xřešit problémy, jemnost, všímavost, rozhodnost, nechodit do nočních klubů, trpělivost, žehlit, snášenlivost, plodnost, mírnost, zvládat všechny povinnosti s dětmi, řádná výchova dětí i manžela, že bude zdravá, učit se novým dovednostem, zachovat chladnou hlavu, těhotenství, starat se o sebe, líčit se, vonět, chovat se jako holka, nevraždit, nebýt alkoholik, mít muže, dokáže se o sebe postarat, učit se starat o děti, nestarat se o kariéru, hlídat domácí finance, vydělat méně než muž, budu chtít děti, shovívavost, jednoduchost, pomáhat v péči o sourozence.

Odpovědi zaznamenané respondentkami v Tuchlovicích (celkový počet respondentek 24): 11x **starat se o domácnost**, 7x **věrnost**, 6x **starat se o děti**, 4x spolehlivost, upřímnost, 3x být upravená, 2x nakupování, rodit děti, rozumnost, pracovitost, vydělat peníze, 1x síla, píle, být hodná, být hezká, povídání s dětmi, ochota, být dobrý člověk, být dobrá matka a žena, spravedlnost, povinnost, slušné

chování, vystudovat, být čistotná, chodit na třídní schůzky, mírumilovnost, těhotenství, vychovávat děti, milovat svou rodinu, poslušnost, přátelství.

Odpovědi zaznamenané respondentkami v Neveklově (celkový počet respondentek 21): 14x péče o domácnost, 11x péče o rodinu, 6x vařit, 5x krása, 4x sex, nákupy, prát prádlo, 3x mytí nádobí, milovat, 2x být upravená, citlivost, zaměstnání, inteligence, mírumilovnost, spolupráce, porod, být společenská, kojit, spolehlivost, vyhovět manželovi, 1x dělat práci za kluky, mít rodinu, pěkná postava, těhotenství, přátelskost, mít muže, důvěřivost, věrnost, česat se, odpočívat, mít rodina na prvním místě, obětovat se, reprezentovat rodinu, myslet za celou rodinu, luxovat, role matky, vhodné chování, tvořit zázemí, bezpečnost domova, být hodná.

Otázka č. 12 – Souhlasíš s tím, co se od tebe očekává?

Většina respondentek souhlasí s tím, co se do nich očekává, dokládá to nejčtenější výběr odpovědi Ano na otázku Souhlasíš s tím, co se od tebe očekává? Odpověď Ano si zvolilo v Českých Budějovicích 61%, v Tuchlovicích 71% a v Neveklově 62% respondentek.

Odpověď Ne si zvolilo v Českých Budějovicích 39%, v Tuchlovicích 29% a v Neveklově 38% respondentek.

Procentuální rozložení odpovědí Ano a Ne v Českých Budějovicích a v Neveklově je v podstatě totožné.

Otázka č. 13 - Napiš problémy, se kterými se v životě potýká jen žena

Na tuto otázku měly respondentky možnost odpovědět libovolně. Uvedu všechny odpovědi, které respondentky uvedly i kolikrát se tyto odpovědi objevily. Vzhledem k různosti a menší četnosti odpovědí není vhodné zpracovávat odpovědi v tabulce. Odpovědi uvádím bez jakékoli korekce.

Odpovědi zaznamenané respondentkami v Českých Budějovicích (celkový počet respondentek 55): **42x menstruace, 41x porod, 18x ženské nemoci**, 13x starat se o domácnost 8x těhotenství, 7x mateřská dovolená, 6x starat se o děti, starat se o sebe, citlivost, 5x změna postavy, podceňování, 4x méněcennost v zaměstnání, riziko znásilnění, nižší plat, nespokojenost s postavou, kojení, 3x nerozhodnost, méněcennost, 2x rostou jí prsa, týrání od mužů, není silná, kritizování od mužů, nutnost podřídit se, žárlivost, 1x rozvod, rozchod, okradení, hledání muže, drby, starosti se svým věkem, přitažlivost, líčení, vysoké nároky na krásu, posmívání se, antikoncepce, čekat až udělá kluk první krok, potíže s nevhodným chováním mužů, výber povolání, nevěra, malá možnost výběru vysoké školy, spousta starostí, ochrana před pohlavními nemocemi, to, „že na mě všichni blbě čumí“.

Odpovědi zaznamenané respondentkami v Tuchlovicích (celkový počet respondentek 24): **13x porod, 12x menstruace, 6x kojení dětí**, 4x péče o děti, 2x zdravotní problémy, těhotenství, růst prsou, chlupy, nemít manžela, 1x nedostatek peněz, hledání věcí, neumyté nádobí, neplnění povinností, hádky, panenství, odmouvání, zlobení, na wc si musíme sedat, uklízení, nevěra, nemít manžela, kouřit, brát drogy.

Odpovědi zaznamenané respondentkami v Neveklově (celkový počet respondentek 21): **11x menstruace, 8x sexuální obtěžování, 7x muži**, 6x děti, porod, 4x slabost, 3x nezaměstnanost, přitažlivost, ženské nemoci, 2x podřízenost, vysoká očekávání, malování se, diskriminace, sex, vyhovět manželovi, starat se o domácnost, výchova dětí, péče o svou postavu, 1x chování, neuvařím dobré jídlo, špatně uklidím, udělám chybu, nemůže mít děti, nemají ji rády vlastní děti, rozvod,

přijde o děti při rozvodu, barvení vlasů, antikoncepce, těhotenství, starost o rodinu, bolest (porod, sex...), podceňování, celý život se stará, strach o děti.

12.2. Hlubkové rozhovory

Celkem bylo uskutečněno 6 rozhovorů s dívkami navštěvujícími ročníky druhého stupně ZŠ. Dívkám nebylo předem známo téma a neměly možnost se po rozhovoru setkat, tudíž nemohlo dojít k vzájemnému ovlivnění. Dívky nebyly příliš sdílné, bylo nutné je k odpovídání pobízet a pokládat celou řadu sondážních a doplňujících otázek.

Pro uskutečnění rozhovorů jsem vybírala děvčata na základě doporučení jejich vyučujících, a to tak, aby byly co nejodlišnější jak povahově, tak fyzicky.

Všechny rozhovory lze rozdělit na několik oblastí, kterých se dotazované dívky dotkly, a to postavení ženy/dívky v rodině, ve škole, v zaměstnání a v časopisech. Dívky volně přecházely z jedné oblasti do druhé a opakovaně se do některých oblastí vracely a následně je opět opouštěly.

12.3. Informace o dotazovaných dívkách

Dotazovaných dívek bylo celkem 6 (4 odmítly v den plánovaného uskutečnění rozhovorů).

Hana

Navštěvuje 6. třídu ZŠ. Žije s maminkou a jejím přítelem, kterého vnímá jako otce, protože svého biologického otce nevidá a nemá o něm moc informací. Má pouze nevlastního sourozence. Sama o sobě říká, že je velice tichá dívka. Je malá, štíhlá, má dlouhé vlasy a dbá na svůj vzhled, který je dle ní typický dívčí.³

³ Zajímavá pro mě byla již svou reakcí na mou prosbu o uskutečnění rozhovorů. Poté co jsem se všech dívek ptala, zda by byly ochotné se mnou rozhovory pro diplomovou práci uskutečnit, za mnou přišla a ptala se mě, proč jen holky, na to jsem jí odpověděla, že práce je celá o ženách a dívkách a ona se mě zeptala, jestli se mnou může ten rozhovor udělat, když ještě neměla

Lucie

Stejně jako Hana navštěvuje 6. třídu ZŠ. Žije s tatínkem, jeho přítelkyní a svým vlastním bratrem, kterému je 18 let. Donedávna žila s prarodiči. Má krátké vlasy a vysokou plnoštíhlou postavu. Neustále kontroluje svůj vzhled a upravuje si vlasy. Sama o sobě říká, že je zlobivá a že má mnoho průšvihů. Pochlubila se tím, že již obdržela důtku ředitele školy, a dodala, že ještě není pololetí. Své přestupky proti školnímu řádu odůvodnila pubertou, se kterou dle ní nelze nic dělat. Dodává, že ale byla vždy spíše jako kluci a doma ji za to hubovali.

Petra

Petra navštěvuje 7. třídu ZŠ. Je malá, sama o sobě říká, že je tlustá, přitom je plnoštíhlá. Žije se svými rodiči a dvěma bratry. Jeden je starší, je mu 16 let a druhý je podstatně mladší, je mu 5 let. Petra sama sebe hodnotí jako hodnou, i když někdy upovídanou holku, které škola moc nejde, ale snaží se. Její školní neúspěchy prý vyváží pracovitost jak ve škole, tak doma.

Eva

Eva navštěvuje 8. třídu ZŠ. Žije s oběma rodiči a starším bratrem. Je středně vysoká, plnoštíhlá, má dlouhé vlasy a o svůj vzhled se pečlivě stará. Říká o sobě, že je tichá a moc se neumí prosadit, spíš se přizpůsobí, ale na druhou stranu ví, kdo je, a na nic si nehraje a nenechá se ovlivňovat.

Dita

Navštěvuje 9. třídu ZŠ. Žije s oběma rodiči a čtyřmi sourozenci. Má tři sestry a jednoho bratra, který s nimi již nežije. Dita je vysoká, štíhlá, velice sportovně založená dívka, která na svůj vzhled dle svých slov nedbá a cítí vyloženou nechuť

menstruaci. Vysvětlila jsem si to tak, že považuje za ženu jen dívku, která menstruaci již měla. Zaujal mě fakt, že by o mém ženství měla rozhodovat perioda.

k dívkám, které se líčí a chovají se jako holky. S dívkami ve třídě se moc nebaví a spíše se drží kluků, kteří ji přijímají. Společně se s nimi směje hloučkům dívek, které dle jejích slov piští a stále se přihloupě smějí.

Simona

Simona navštěvuje 9. Ročník ZŠ. Žije s oběma rodiči a o hodně mladším bratrem (4 roky). Je malá, má dlouhé neupravené vlasy, je velice štíhlá a nijak na svůj vzhled nedbá, nemaluje se ani si nelakuje nehty, přijde jí to jen jako ztráta času. Říká o sobě, že má umělecké sklony a má v plánu se hlásit na umělecky zaměřené střední školy. Do třídy dle jejích slov moc nezapadá, drží se stranou dívek i kluků. Kluky hodnotí jako „puberťáky“, kteří jen vyrušují, a dívky hodnotí jako přihloupělé dámy, které řeší jen módu, líčení a kluky, a to jí prý nezajímá. Přijde jí to zbytečné.

12.3.1. Zpracované výstupy z rozhovorů

Výstupy, které je možno z uskutečněných rozhovorů extrahovat, lze rozdělit do třech tematických oblastí.

12.3.2. Oblast obecného

Všem dotazovaným dívkám byla na počátku rozhovoru položena otázka: „Myslíš si, že to mají v životě jednodušší holky nebo kluci?“ Pět ze šesti dotazovaných dívek se jednoznačně shoduje na tom, že dívky to mají v životě těžší a jako důvod uvádějí menstruaci, porod, péči o dítě a péči o domácnost. Petra jako důvod uvádí především odlišné posuzování chyby či odchylky v chování u dívek a chlapců, dívky to mají dle ní těžší, protože se jejich chyby méně tolerují. Jako příklad uvádí: „(...) když něco provedou holky, tak je to u nich divný, maj jako docela problém, protože jsou normálně hodný, protože u kluků je normální, že zlobí, takže potom maj holky větší problém. (...)“ Pouze Dita uvádí, že si myslí, že to každý, jak muž, tak žena, může mít v životě jinak těžké a nelze dle ní jednoznačně říci, že by to někdo z nich měl těžší nebo lehčí.

12.3.3. Oblast Rodina

Všechny dotazované dívky mají sourozence, ať mladší, či starší. Samy konstatují, že doma mají povinnosti, že každý člen rodiny se nějakým způsobem podílí na fungování domácnosti. Na první pohled se vše jeví tak, že žádná práce není v těchto rodinách označena jako práce typicky „ženská“ či „mužská“. Dokládají to tvrzení dívek - Hana říká: „*My máme třeba všichni stejný povinnosti.*“, Petra: „*No, to asi jo. Chodíme s tříděným odpadem, střídáme se, brácha chodí v neděli a já v týdnu.*“, Lucie: „*My pomáháme voba.*“ Dita: „*My pomáháme všichni, i brácha.*“ Eva: „*Pomáháme všichni.*“

Když jsem však položila doplňující otázky, ukázalo se, že to tak úplně není. Většina dotazovaných dívek přiznala, že i když pomáhají všichni členové rodiny, dělají různé práce. Ve všech těchto rodinách jsou zapojeni všichni členové, ale každý dělá svou, myšleno genderově stereotypní, práci. Např. Petra uvedla jako další příklad, kdy pomáhají s bratrem doma to, že ona pomáhá matce na zahradě a bratr pomáhá otci s přípravou na stavbu. Dita a Eva se shodují na tom, že nejvíce práce dělá doma matka, ale když je potřeba, zapojí, tedy doslova požádá, některého z členů rodiny, přičemž otce poprosí vždy jako posledního, protože on se do práce v domácnosti nerad zapojuje a matka mu nerada říká, protože je otec vždy pracovně vytížený. Hana naopak přiznává, že si doma rodiče práci rozdělí, opět kopírují tradiční genderové rozdělení, kdy otec je ten, kdo něco spravuje a matka ta, která vaří. Totéž říká i Simona, která konstatuje, že táta nevaří, nežehlí, neuklízí, ale pomáhá, protože si doma v patře buduje pracovnu, kterou bude využívat k práci i matka. Svě tvrzení doplňuje tím, že vlastně otec také občas uklidí, ale jen v případě, že to ona neudělá dobře, ale většinou je to tak, že dostane od matky nějaký úkol, který splní a pokud otec přijde na to, že jej nesplnila tak, jak měla, udělá to za ní nebo jí (a to ve většině případů) na její nedostatek upozorní a dohlédne na to, aby jej napravila.

V podstatě jediná z dívek, jejíž rodina splňuje genderově nestereotypní rozložení rodinných rolí, je Lucie, která říká, že je u nich jedno, kdo vypere prádlo nebo například umyje nádobí. Ten kdo má čas, ten to udělá. Někdy práci dělá táta, někdy jeho přítelkyně, někdy bratr a někdy ona.

Jednoznačnou shodu u všech dotazovaných dívek můžeme vidět v jejich přáních a představách o své budoucí rodině, kde rozhodně nechtějí pokračovat v předávání a respektování genderových stereotypů. Konkrétně Hana říká: „... *já bych chtěla i jednou u sebe v rodině, aby to bylo rovnocenný, aby nikdo neměl navrch a někdo zase neztrácel.*“ Jedním dechem však dodává, že si myslí, že bude těžké se na tomto s budoucím partnerem domluvit, protože: „(...) *nebude chtít dělat domácí práce (...) protože bude líný. Kluci takoví jsou a nechtějí tohle dělat.*“ Stejně tak Petra říká: „ (...) *Nechtěla bych všechno dělat sama, takhle to je super, protože nejsme na sebe naštvaní, že někdo nic nedělá.*“ Lucie konstatuje, že pokud to v rodině není rozdělené, lidé se pak hádají, protože jeden jen pracuje a druhý nic nedělá. Dita přiznává: „ (...) *přece nebudu stát celý život u plotny. Každý by měl udělat něco. Ale ve společnosti to tak prostě určitě je.*“ (Myšleno tak, že je společnost nastavena na ideální vzor ženy, která vaří a „stojí celý život u plotny“.)

Dita se ve svém rozhovoru zmiňuje o předsudcích vůči ženám, které chodí do práce a jejichž muž je doma s dítětem. Dle ní je to normální a nehodnotí to jako nijak nepřijatelné, proti tomu stojí mínění společnosti, která toto hodnotí jako nepřijatelné nebo přinejmenším zvláštní.

Hana říká, že to má žena v životě těžké, protože si žena musí zvolit: „*Mezi prací nebo rodinou, protože jestli budu mít dobrou práci, budu ji muset nechat kvůli dítěti, a to mě bude mrzet. Byla bych smutná, ale důležitá je rodina. Máme to prostě jiný než kluci.*“

12.3.4. Oblast Škola

O školním prostředí se všechny dívky vyjádřily poměrně okrajově. Jejich pozornost se zaměřovala především na rozdíly v přístupu k dívkám a chlapcům. Stejně jako v předchozí oblasti se jejich názory zpočátku jeví jako genderově nestereotypní, protože dotazované dívky tvrdily, že učitelé přistupují k dívkám i chlapcům stejně. Na základě sondážních otázek se mi podařilo zjistit, že realita je ve skutečnosti jiná.

Dívky konstatovaly, že ve škole to mají jednodušší dívky, protože nemají takové problémy s kázní jako chlapci. Toto potvrzuje Lucie: „*Ve škole to má asi jednodušší holka, protože nedělá takový průšvihy jako kluci. (...) Kluci se nechaj*

strhnou ostatníma, ale holky vlastně taky, ale kluci jsou v tom prostě horší.“ Dodává však, že pokud se stejně neukázněně projeví i děvčata, učitelé jejich chování řeší a trestají stejně, jako když se tak zachovají chlapci. Toto vyvrací Petra, která říká, že ve škole to mají těžší holky a přidává příklad: *„když něco provedou holky, tak je to u nich divný, maj jako docela dost problém, protože jsou normálně hodný, protože u kluků je normální, že zlobí, takže potom maj holky větší problém.*“

Co se týče vyvolávání žáků učiteli a učitelkami, jsou dle Lucie více vyvolávání hoši. Doslova říká: *„Vyvolávaj víc kluky, protože si myslí, že nedávaj pozor.*“ Petra však říká: *„Učitel, když ví, že holky jsou někdy zlobivý, tak ty nevyvolávaj, vyvolávaj jen hodný holky.*“

Hana říká, že učitelé častěji napomínají kluky, protože více zlobí. S ní souhlasí i ostatní dětčata. Eva to hodnotí následovně: *„No kluky častěji napomínají, protože voni si myslí, že to jsou nějaký borci, takže se předváděj, snaží se bejt středem pozornosti, zato ty holky nejsou třeba tak drzý na ty učitele, maj z nich respekt.*“

Dita říká, že jsou ve škole rozdíly mezi tím, jak se posuzují děvčata chlapci jen v nějakých předmětech. V matematice a v českém jazyce ne, ale třeba v tělesné výchově jsou kladeny vyšší nároky na chlapce a zase ve výtvarné výchově jsou vyšší požadavky na dívky.

12.3.5. Oblast Časopisy

Největší pozornost věnovala všechna děvčata typicky dívčím časopisům, z nichž jmenovala především časopis *Bravo* a *Bravo girl*. Přičemž časopis *Bravo* ohodnotily jako genderově neutrální, protože jej kupují i chlapci a neobsahuje v takové míře „holčičí“ témata. Časopis *Bravo girl* ohodnotily všechny dotazované dívky jako genderově stereotypní a typicky „holčičí“. Toto dokládá Lucie: *„... Bravo čtou i kluci, jsou tam plakáty a vo zpěvákách. Bravo girl je víc pro holky, jsou tam typy, jak se třeba voblíkat, udělat párty, namalovat, udělat si čas.*“

Většina dotazovaných dívek se shoduje na tom, že konkrétně rubriky, které se věnují intimním otázkám, jim vadí a nerady je čtou.

Obecně se shodují na tom, že tyto časopisy obsahují i dobré rady, které, jak říká Hana: *„Ty rady jo, pomáhaj nám, abysme to neměly potom těžký.*“ Pozastavují

se především nad rubrikami, které se věnují líčení a módě, a dodávají, že se těmito radami někdy řídí, vědí díky nim, jak se obléknout např. do divadla, a rády zkoušejí, jestli by jim nové trendy líčení také slušely. Žačky 9. třídy dodávají, že je důležité, aby měla každá dívka svůj styl a nenechala si do něj od nikoho mluvit. Dita říká: „...*tak třeba tam je někdy nějaká dobrá rada, třeba jak se hezky nalíčit nebo takhle, nějaká rada tam je dobrá, ale v podstatě nic, co potřebuju k životu.*“ Petra k líčení dodává: „... *to jo, to je na holce, aby se to naučila, ale nemůže na to mít rozkaz, protože každý holce to nesluší a je na ní, aby se to naučila doma. (...) No, občas si to přečtu, jak by to mohlo bejt hezký. No vlastně si to občas vyzkouším, ale nikdy se mi to nevede.*“ Následně však dodává: „... *já bych chtěla, aby tam byly normální holky, protože takhle to vypadá, že by měla bejt každá zmalovaná a vychrtlá a já nevím, co ještě, aby si o sobě holky myslely bůh ví co.*“ Dita píše, že ona rady ohledně líčení a tloušťky nevnímá a nezajímá se o to, ale dodává: „... *určitě se najdou lidi, který to tak berou, který chtěj bejt děsně hubený a zmalovaný.*“ Lucie dodává, že jsou v *Bravo girl* i rady, jak si třeba najít chlapce.

Ke štíhlosti dívek, které jsou na fotkách v dívčích časopisech se vyjadřuje i Petra: „*Jsou tam takový hubený holky, někdy si myslím, že maj anorexii. (...) No, mně přijde, jako že by měly anorexii, ale ono jim to stejně nesluší, protože to na nich všechno visí, jak jsou hubený, není to pěkný.*“ Simona i Hanka se nad štíhlými dívkami nijak nepozastavují a tvrdí, že jim to přijde naprosto normální a vůbec jim to nevadí.

Vzhledem k tomu, že se většina dívek, kromě Lucie, která se jako jediná přiznala, že si *Bravo* i *Bravo girl* pravidelně kupuje, vyjádřila o dívčích časopisech posměšně, při bližším zkoumání se ukázalo, že je podrobně znají a jejich rady, i když je hodnotí jako „*příhlouplé, pitomé, blbosti atd.*“, ve svém životě uvádějí v realitu.

Jednoznačně se shodly na tom, že dívčí časopisy jsou terčem posměchu všem chlapcům, kteří si časopis rádi prolistují, ale pouze pro zábavu, tak proč by si tedy i ony „pro zábavu“ tyto stránky nepřečetly.

12. Diskuse

Kvantitativní výzkumné šetření přineslo následující výsledky:

První hypotéza H1, že respondentky označí jako typicky ženské vlastnosti – mírumilovnost, svědomitost, píle, poslušnost a podřízenost, jako typicky mužské vlastnosti – síla, cílevědomost, odvážnost, rozhodnost, nepořádnost a ješitnost a jako vlastnosti typické pro obě pohlaví temperamentnost a pracovitost, se vyplnila jen zčásti, protože respondentky označily jako typicky ženské pouze vlastnosti mírumilovnost, píle a poslušnost, jako typicky mužské označily temperament, odvážnost, nepořádnost a sílu, jako vlastnosti typické pro obě pohlaví označily temperament a cílevědomost. Ješitnost označily jako vlastnost, která je na pomezí mezi vlastností ženskou a mužskou. Zbylé vlastnosti, tedy svědomitost, rozhodnost, podřízenost a pracovitost označily jako vlastnosti na pomezí mezi typicky ženskými vlastnostmi a těmi, které jsou typické pro obě pohlaví.

Druhá hypotéza H2, že respondentky budou souhlasit se všemi nabízenými tvrzeními, se vyplnila zcela. Respondentky souhlasily se všemi nabízenými tvrzeními, žádné tvrzení nevyhodnotily jako takové, se kterým by nesouhlasila žádná z respondentek. Nejvíce souhlasů obdržela tvrzení: *Muž je živitel rodiny.*, *Sekání dříví je mužská práce.* Nejméně souhlasů obdržela tvrzení: *Muž vždy vydělává více peněz.*, *Modrá barva je pro kluky.*, *Být holka znamená být slabší.*

Třetí hypotéza H3, že se bude na otázku: *O domácnost se stará více nejčastěji objevovat odpověď a) žena*, se nepotvrdila, protože převládala odpověď d) *Žena více a méně muž.*

Čtvrtá hypotéza H4, že se bude na otázku: *Žena se má přizpůsobovat muži nejčastěji objevovat odpověď a) ano*, se nepotvrdila, protože převládala odpověď b) *ne.*

Pátá hypotéza H5, že na otázku: *Co je pro ženu důležitější bude převažovat odpověď b) rodina se potvrdil zcela.*

Šestá hypotéza H6, že na otázku: *Co je pro muže důležitější* bude převažovat odpověď a) kariéra, se potvrdila jen v ZŠ v Českých Budějovicích a v ZŠ v Neveklově, avšak tento výsledek není nijak jednoznačný. V ZŠ v Tuchlovicích respondentky převážně vybíraly odpověď b) rodina.

Sedmá hypotéza H7, že budou respondentky uvádět jako *povinnosti, které mají holky a kluci ne* činnosti spojené s péčí o domácnost nebo rodinu, se vyplnila zcela.

Osmá hypotéza H8, že budou respondentky jako *povolání, která jsou pouze pro ženy* nejčastěji uvádět povolání učitelka, uklízečka a zdravotní sestra, se vyplnila jen z části, protože se na stejné úrovni s nimi objevovala i povolání švadlena, kosmetička, prodavačka, baletka, kadeřnice, modelka a květinářka.

Devátá hypotéza H9, že na otázku: *Je dobře, že mají ženy a muži jiné povinnosti* bude převládat odpověď a) ano se vyplnila zcela.

Desátá hypotéza H10, že bude na otázku: *Kdyby ses mohla rozhodnout, zda být muž nebo žena, byla bys* převládat odpověď b) žena, se vyplnila jen z části. V Českých Budějovicích se vyplnila jednoznačně, v Tuchlovicích se vyplnila, ovšem ne tak jednoznačně a v Neveklově 67% respondentek zvolilo odpověď b) muž, odpověď a) žena si zde zvolilo jen 33% respondentek.

Jedenáctá hypotéza H11, že se budou na otázku: *Od tebe jako od ženy se očekává* nejčastěji objevovat odpovědi – starat se o rodinu, domácnost, poslušnost se vyplnila jen z části, nejčastěji se objevovaly odpovědi související se starostí o rodinu (včetně vaření) a domácnost, ale poslušnost se objevovala jen zřídka.

Dvanáctá hypotéza H12, že na otázku: *Souhlasíš s tím, co se od tebe očekává*, bude převládat odpověď a) ano se vyplnila zcela.

Třináctá hypotéza H13, že budou respondentky nejčastěji uvádět jako *problémy, se kterými se v životě potýká jen žena* následující – menstruace a porod, se vyplnila zcela.

Současně z výzkumu nijak nevyplývá, že by na názory na gender a genderové stereotypy mělo vliv to, zda dívky pocházejí z velkého města (z Českých Budějovic), z malého města (Neveklov) či z vesnice (Tuchlovice). Nelze pozorovat ani nijak zajímavé odchylky v názorech dívek z kraje Středočeského (Neveklov, Tuchlovice) a Jihočeského (České Budějovice).

Kvalitativní výzkumné šetření ukázalo, že, i když dívky na první dotaz neodpovídají dle genderových stereotypů a nedokazují tak, že u nich došlo k dokonalé genderové socializaci, většina z nich žije dle genderových stereotypů. Zajímavé však je, že si uvědomují rozpor mezi tím, jak jsou rozdíly mezi muži a ženami ve společnosti nastaveny, a tím, jak by si přály, aby to jednou v jejich budoucím životě vypadalo.

Jako zajímavé zjištění se mi jeví posun od tradičního dělení domácí práce na mužskou a ženskou k práci, která je pro muže, pro ženy a práci pro oba.

Při tvorbě kvalitativního výzkumu vyvstaly nové otázky, na které je třeba hledat další odpovědi, a to: Jaký je poměr a struktura domácích prací, které vykonávají ženy a muži? Jakým způsobem a jak konkrétně pracují dívčí časopisy s genderovými stereotypy?

V kvantitativním i kvalitativním výzkumu se dívky vyjadřovaly k podílu domácí práce žen a mužů. Kvantitativní výzkum přinesl zajímavé zjištění, a to, že se o domácnost stará sice více žena, ale podílí se také muž. Kdežto v kvalitativním výzkumu dívky na první dotaz dopověděly sice totožně, ale po bližším dotázání se ukázalo, že se na fungování domácnosti sice podílí oba – žena i muž – ale druh práce, který vykonávají, odpovídá jejich genderu. Tudíž o domácnost ve smyslu uklízení, praní, vaření, péče o děti se stará nejčastěji žena a muž se nejčastěji podílí tím, že doma opravuje rozbité věci, pracuje na zahradě ve smyslu budování (např. stavba garáže atd.) a dohlíží, případně napomene děti, které nesplnily nějakou svou povinnost. Pokud je to však nutné, zapojí se do péče o domácnost (ve smyslu uklízení, praní, vaření...) i muž.

Dále oba typy výzkumu potvrdily, že dívky vnímají jako základní těžkosti, se kterými se v životě potýká jen žena menstruaci, porod, péči o děti a o domácnost.

Dle mého názoru oba typy výzkumů přinesly v podstatě totožné výsledky a to, že si dívky tlak genderu uvědomují a že jej nějak hodnotí. Uvědomují si rozpory mezi tím, co by si přály ony, ale respektují nastavení společnosti a přizpůsobují jemu i svůj život a chovají se dle genderových stereotypů.

13. Závěr

Domnívám se, že práce naplnila cíle, které si stanovila na svém počátku. Poskytuje čtenářům jakýsi vhled do genderové problematiky, přispívá k diskusi na téma genderových stereotypů a prostřednictvím kvantitativního i kvalitativního výzkumu zachycuje vnímání genderu a genderových rolí dívkami na druhém stupni ZŠ.

Práce dospěla k závěru, že dívky, ač si tlak genderu uvědomují, ať plně nebo jen z části, na něj nějakým způsobem nahlízejí a utvářejí si svou vlastní, jinou, představu o světě, který by byl společný a rovnocenný pro ženy i muže. Svá přání však neuvádějí v život a i nadále plně respektují tradiční genderové rozdělení světa na mužský „maskulinní“ a ženský „femininní“.

Je tedy jen na každém z nás, zda budeme těmi, kdo budují svět rovných příležitostí pro muže i ženy nebo těmi, kdo i nadále předávají genderové stereotypy.

Pevně věřím, že bude převládat skupina těch, kterým není lhostejné jakým způsobem se se ženou jako lidskou bytostí nakládá, jak je její důstojnost denně snižována a jak se stává rukojmím tvůrců reklam a majitelů kosmetických či plasticko-chirurgických řetězců.

Postavme se tedy za práva žen na rovné postavení ve společnosti i rodině a dopřejme sobě i svým dcerám a vnučkám pocit svobody, rovnosti a důstojnosti.

Domnívám se, že práce splnila cíle, které si stanovila a to, poskytnout jakýsi vhled do problematiky genderu a genderových stereotypů a poskytla dostačující závěry a podklady pro pokračující diskusi na úrovni laické i odborné. Věřím tomu, že otázky, které vyvstaly při tvorbě kvalitativního výzkumu mohou sloužit jako podklad pro vznik nových prací.

14. Literatura a zdroje

CIPROVÁ, Kristýna. Genderové aspekty vzdělávání v ČR. In: SKÁLOVÁ, Helena. *Genderovou optikou: zaměřeno na český vzdělávací systém*. Praha: Gender studies, 2008. ISBN 978-80-86520-28-5.

CVIKOVÁ, Jana. *RŮŽOVÝ A MODRÝ SVĚT : RODOVÉ STEREOTYPY A ICH DŮSLEDKY* [online]. Bratislava : Občan a demokracia a ASPEKT, 2006a [cit. 2012-02-01]. Nerodíme sa ako ženy a muži, s. . Dostupné z WWW: <[http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-\(cd-rom\)/jana-cvikova:-nerodime-sa-ako--zeny-a-muzi](http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-(cd-rom)/jana-cvikova:-nerodime-sa-ako--zeny-a-muzi)>.

CVIKOVÁ, Jana. *Ruzovy a modry svet.sk*. [online]. 2006b [cit. 2012-02-01]. "Správna žena" a "Správny muž". Dostupné z WWW: <[http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-\(cd-rom\)/jana-cvikova:-nerodime-sa-ako--zeny-a-muzi/materialy//sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-\(cd-rom\)/jana-cvikova:-nerodime-sa-ako--zeny-a-muzi/materialy/spravna-zena-a-spravny-muz#](http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-(cd-rom)/jana-cvikova:-nerodime-sa-ako--zeny-a-muzi/materialy//sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-(cd-rom)/jana-cvikova:-nerodime-sa-ako--zeny-a-muzi/materialy/spravna-zena-a-spravny-muz#)>.

ČERMÁK, Jindřich. *E-POLIS.CZ* [online]. 10. listopad 2003 [cit. 2010-04-10]. Postavení ženy ve společnosti se zaměřením na Českou republiku. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/print.php?id=33>>. ISSN 1801-1438.

FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Jan Piszkiwicz, 2004, s. 30-39. ISBN 80-86768-06-6.

FRANK, Petr; PLESKOVÁ, Kateřina; BOSÁKOVÁ, Michaela. *Průvodce na cestě k rovnosti žen a mužů: (nejen) pracovní sešit k přednáškám*. Brno: NESEHNUTÍ Brno, 2004. 48 s.

HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. druhé. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-327-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Jan Hendl. Vyd. 1. Praha : Portál, 2005. 407 s. ISBN 8073670402.

JANDOUREK. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807367-644-5.

JARKOVSKÁ, Lucie a Irena SMETÁČKOVÁ. Škola jako genderový prostor. In: SMETÁČKOVÁ, Irena, Lucie JARKOVSKÁ a Petr PAVLÍK. *Gender ve škole: Příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost o.p.s., 2006, s. 14-19.

KŘÍŽKOVÁ, Alena, et al. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. Sociologické studie/Sociological studies. [online]. 2006, 14, [cit. 2010-04-17]. Dostupný z WWW: <<http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=283>>.

KŘÍŽKOVÁ, Alena a Karel PAVLICA. *Management genderových vztahů: postavení žen a mužů v organizaci*. 1. vyd. Praha: Management press, 2004. ISBN 80-7261-117-8.

LIŠKOVÁ, Kateřina. Zrcadlo, zrcadlo, řekni: Imperativ mýtu krásy. In: [online]. [cit. 2012-01-10]. Dostupné z: [http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-\(cd-rom\)/katerina-liskova:-zrcadlo-zrcadlo-rekni](http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-(cd-rom)/katerina-liskova:-zrcadlo-zrcadlo-rekni)

MINAROVÍČOVÁ, Katarína. *Ružový a modrý svet: rodové stereotypy a ich dosledky* [online]. Bratislava : Občan a demokracia a Aspekt, 2003,2005,2006 [cit. 2010-04-13]. Čo sa v škole o nerovnosti naučíš, s. . Dostupné z WWW:

<[http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-\(cd-rom\)/katarina-minarovicova:-co-sa-v-skole-o-nerovnosti-naucis--->](http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-(cd-rom)/katarina-minarovicova:-co-sa-v-skole-o-nerovnosti-naucis--->).

MUCHOVÁ, Ludmila. *Budete mými svědky*. Brno: Kartuziánské nakladatelství a vydavatelství, 2011. ISBN 978-80-86953-82-3.

NAGL-DOCEKAL, Herta. *Feministická filosofie: Výsledky, problémy, perspektivy*. Praha: SLON, 2007, s. 68-100. ISBN 978-80-86429-68-7.

NESEHNUTI.CZ [online]. 2006 [cit. 2010-05-16]. *Ženská práva jsou lidská práva aneb kampak, panenka?*. Dostupné z WWW: <http://nesehnuti.cz/publikace/Kapesni_vystava_plachta_RGB_web_mensi.pdf>.

OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. první. Praha: Portál, 2000, s. 121-131. ISBN 80-7178-403-6.

Občanská společnost – návod k použití [online]. 2003-2006 [cit. 2010-04-14]. Jazyk a média. Dostupné z WWW: <<http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=r&x=138377>>.

OSVALDOVÁ, Barbora. *Česká média a feminismus*. Praha : Libri, 2004. s. 74.

PAVLÍK, Petr. Gender: úvod do problematiky. In: SMETÁČKOVÁ, Irena a Lucie JARKOVSKÁ. *Gender ve škole: Příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost o.p.s., 2006, s. 9-13.

PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. A KOL. *Akademický slovník cizích slov*. první (dotisk). Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0607-9.

RENZETTI, Claire M. *Ženy, muži a společnost*. Praha : Karolinum, 2003. 644 s.

SMETÁČKOVÁ, Irena a Jana VALDROVÁ. Učivo a učebnice. In: SMETÁČKOVÁ, Irena, Lucie JARKOVSKÁ a Petr PAVLÍK. *Gender ve škole: Příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost o.p.s., 2006, s. 26-30.

SZOLNOKIOVÁ, Juliana. *Skúsenosť a stereotyp: Sociálne kontexty materstva*. [online]. [cit. 2012-02-16]. Dostupné z: [http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-\(cd-rom\)/juliana-szolnokiova:-skusenost-a-stereotyp](http://www.ruzovymodrysvet.sk/sk/hlavne-menu/citaren/ruzovy-a-modry-svet-(cd-rom)/juliana-szolnokiova:-skusenost-a-stereotyp)

ŠMIDÁKOVÁ, Alexandra. Vystrihovačka - hra nielen pre deti: Spôsoby zobrazovania v ženských časopisoch. In: CVIKOVÁ, Jana, Jana JURÁŇOVÁ a Ľubica KOBOVÁ. *Žena nie je tovar: Komodifikácia žien v našej kultúre*. Bratislava: Aspekt, 2005, s. 112-129.

VALDROVÁ, Jana. *Reklama z hľadiska genderu* [online]. [cit. 2012-01-28]. Dostupné z: http://www.eamos.cz/amos/kat_ger/modules/low/kurz_text.php?id_kap=4&kod_kurzu=kat_ger_6109

ŽAČKOVÁ, Andrea. Sivá myš a červené šaty: Žena v reklame ako objekt. In: CVIKOVÁ, Jana, Jana JURÁŇOVÁ a Ľubica KOBOVÁ. *Žena nie je tovar: Komodifikácia žien v našej kultúre*. Bratislava: Aspekt, 2005, s. 43-64.

Přílohy

Dotazníkové šetření mezi dívkami v ZŠ _____

Místo bydliště respondentky: _____

1) **Zakroužkuj vlastnosti, které jsou typické pro ženy, škrtni vlastnosti, které jsou typické pro muže a podtrhni vlastnosti, které jsou typické pro obě pohlaví stejně**

- a) Mírumilovnost
- b) Síla
- c) Temperamentnost
- d) Cílevědomost
- e) Svědomitost
- f) Píle
- g) Odvážnost
- h) Rozhodnost
- i) Nepořádnost
- j) Poslušnost
- k) Ješitnost
- l) Podřízenost
- m) pracovitost

2) Zakroužkuj tvrzení, se kterými souhlasíš (více možností)

- a) Žena se vždy stará o děti.
- b) Muž je živitel rodiny.
- c) Povinností ženy je starat se o domácnost.
- d) Muž vždy vydělává více peněz.
- e) Jsou povolání, která jsou pouze pro ženy a povolání, která jsou pouze pro muže.
- f) Sekání dříví je mužská práce.
- g) Mytí nádobí je ženská práce.
- h) Růžová barva je pro holky.
- i) Modrá barva je pro kluky.
- j) Holky jsou hodnější než kluci.
- k) Kluci jsou zlobivější než holky.
- l) Není správné, aby se holka chovala jako kluk.
- m) Není správné, aby se kluk choval jako holka.
- n) Holky nemají stejné záliby jako kluci.
- o) Kluci nemají stejné záliby jako holky.
- p) Být holka znamená být slabší.
- q) Být kluk znamená být silnější.
- r) Muž je hlava rodiny.

3) O domácnost se stará více (jedna možnost)

- a) Žena
- b) Muž
- c) Oba stejně
- d) Žena více a méně muž
- e) Muž více a žena méně

- 4) Žena se má přizpůsobovat muži (jedna možnost)**
a) Ano
b) Ne
- 5) Co je po ženu důležitější (jedna možnost)**
a) Kariéra
b) Rodina
- 6) Co je pro muže důležitější (jedna možnost)**
a) Kariéra
b) Rodina
- 7) Napiš povinnosti, které mají holky a kluci ne (minimálně jedna odpověď)**
- 8) Napiš povolání, která jsou pouze pro ženy (libovolný počet odpovědí)**
- 9) Je dobře, že mají ženy a muži jiné povinnosti (jedna možnost)**
a) Ano
b) Ne
- 10) Kdyby ses mohla rozhodnout, zda být muž nebo žena, byla bys (jedna možnost)**
a) muž
b) žena
- 11) Od tebe jako od ženy se očekává (minimálně jedna odpověď)**
- 12) Souhlasíš s tím, co se do tebe očekává (jedna možnost)**
a) Ano
b) Ne

13) Napiš problémy, se kterými se v životě potýká jen žena (minimálně jedna odpověď)